32

Joan Puig y Ferreter

ARRELS MORTES

ARRELS MORTES

IMPREMPTA DE JOAQUIM HORTA
MÉNDEZ NÚÑEZ, 7 - BARCELONA

JOAN PUIG Y FERRETER

Arrels Mortes

Barcelona 1906

PERSONATGES

Senyora Virginia, *viuda de Pradell.*
Claudi Pradell, *son fill, llicenciat en Farmacia.*
Joseph Pradell, *oncle de Claudi.*
Paula, *la seva esposa.*
Rosalía.
Teresa, *sa germana gran.*
Abdon, *amich de Claudi.*
Una vehina.
Dues dones.

L'acció a l'època actual, durant l'istiu, en un poble del Camp de Tarragona.

ACTE PRIMER

Saleta bonica a casa de Joseph Pradell. Al fons una porta vidriera de dues fulles que dona a l'avant sala. Aquesta es molt clara y espaiosa. Al mitj d'ella s'hi veu una taula rodona ab un gerro de flors a damunt. Al fons de tot una porta ab persianes que dona al terrat. Dintre la saleta, a la dreta del fons, una calaixera y apoiantshi a damunt, un bell quadro de Santa Virginia brodat, ab unes cistelles de flors artificials a cada costat y dos candelers de bronzo a davant. A l'esquerra del fons una tauleta ab armari a damunt que fa de llibrería per en Claudi. Al costat esquer un gran balcó que fa clara la sala, ornat ab uns cortinatges blanchs que forman un pabelló ab bastant de gust. Davant del balcó dos balancins cara a cara y cadires altes y baixes pel voltant. A la dreta una porta que va a la cambra de Claudi, y en primer terme, una taula escriptori molt sensilla, un poch avançada cap al centre de l'escena. Alguns quadros de sants y retrats de familia per les parets.

Mitj-diada d'istiu. L'escena molt clara però que doni la sensació de fresca, ab el sòl regat, les

portes entreobertes, la llum d'un tò verdós produhit per les persianes. Tot ha de respirar l'ambient tranquil d'una casa de propietaris acomodats.

VIRGINIA *está assentada en una cadira baixa davant del balcó. Fa un treball de ganxet ab molt amor. Es una senyora d'uns quaranta sis anys que's conserva be. Es sensilla y afectuosa en son tracte, de cara plena y afable, de cabells que ja blanquegen. Vesteix de fosch, be y sensillament. Durant un moment treballa sola mentres a l'avant sala se veu passar la* PAULA *que endreça coses y després baixa la persiana deixant l'estancia en una agradable mitja claror.*

PAULA

(*De l'avant sala estant*). Escolti, Virginia. Jo me'n vaig un moment.

VIRGINIA

Está be.

PAULA

Si ve'l Joseph del cafè díguili que torno al instant.

VIRGINIA

Molt be diu.

PAULA *se'n va. Pausa. Per la porta de la seva cambra ve en* CLAUDI, *jove de vint y cinch anys que vesteix un trajo clar. Son aspecte es*

agradable; va ab el cap descobert, cabells llargs, bigoti negre fi. Entra ab certa indolencia que conserva tota la primera escena ab sa mare.

CLAUDI

(Entrant aixugantse la suor del front). Bah! No puch dormir.

VIRGINIA

Què hi fa? Fes la sesta no més pera reposar un moment.

CLAUDI

Com vols que reposi si no estich cansat? (*Dihent això pren una cadira, s'asseu al costat de sa mare y continua:*) Treballes molt, tu!

VIRGINIA

Jo? Cah!

CLAUDI

Jo estich fet un gandul, noya.

VIRGINIA

Quina feyna tens ara?

CLAUDI

Ni tinch coratge d'obrir un llibre. Ah! això no pot anar!

VIRGINIA

Ara tens dret al repòs, fill meu.

CLAUDI

Ja ho dius tu això!

VIRGINIA

Es clar que sí! No tots els joves fan lo que tu has fet.

CLAUDI

Oh! Quan un vol! (*Ab molt afecte*). Tu si que may reposes. Digam, què fas ara, aquí?

VIRGINIA

He reprès una feyna que no sé'l temps que la tenía comensada. Això distreu.

CLAUDI

Sembla que hi posis un cert amor d'artista en aquest treball. Quan jo era petit passava hores enteres al teu davant meravellat de veure la llestesa dels teus dits. Te'n recordes, tu?

VIRGINIA

Prou. Y devegades, mirantme, t'hi adormies ab el caparró apoiat sobre la meva falda...
(*Moment de pausa. Els dos somriuhen ab aquests recorts tendres*).

CLAUDI

Vetaquí que aquesta feyna del ganxet representa la ocupació més seriosa de la teva vida.

VIRGINIA

Quasi que sí. Quantes y quantes hores hi tinch esmersades si ho anessim a comptar!

CLAUDI

Sembla estrany que una cosa tant sensilla pugui omplir la vida d'una persona!

VIRGINIA

Y pensar que quasi may m'ha donat cap profit, Deu meu!...

CLAUDI

Y què? Si això ha sigut la teva satisfacció...

VIRGINIA

Pensa que durant vint anys no ha nascut pas una criatura al poble que jo no li hagi fet una gorreta de ganxet com aquesta.

CLAUDI

Y no es bonich poguer dir això? Y sempre sense cobrar, eh?

VIRGINIA

El meu treball no l'he volgut cobrar may; no més, els que ho podíen fer, se pagaven el fil.

CLAUDI

Vaja, això t'ha de donar una gran satisfacció.

VIRGINIA

(*Indiferenta*) Pse!...

CLAUDI

Per què no? Tu avuy deus tenir l'estimació de tot el poble.

VIRGINIA

Bah! No parlem d'això!

CLAUDI

Per què, mare?

VIRGINIA

(*Ab pena*). T'hauría de dir unes coses! Sòrt que no he buscat may la recompensa!

CLAUDI

Això es molt honrós, mare; sembla petit, insignificant a primer cop d'ull, però en el fons es gran y noble.

VIRGINIA

No't diré que no, però...

CLAUDI

Què?

VIRGINIA

Les accions nobles ens perjudiquen sovint a nosaltres mateixos, fill meu.

CLAUDI

Oh! Per què dius això! No siguis egoista, ara.

VIRGINIA

No soch egoista però'm dono compte de moltes coses que a la teva edat tampoch havía previst.

CLAUDI

Dígam, mare, aquesta impulsió cap al bé que devegades sentím irressistiblement no es la cosa més hermosa de la vida?

VIRGINIA

Si, no't diré que no... Després de tot val més que siguis així...

CLAUDI

Me respons ab una fredor!

VIRGINIA

Què vols que't digui si jo no puch participar dels teus entusiasmes? Avança y descobreix la vida ab els teus ulls, vethoaquí tot.

CLAUDI

Els pares feu igual que'ls aucellaires, voldríeu tallar les ales als vostres fills així que comensan a saber volar.

(*Al dir això, en* CLAUDI *s'alsa y's passeja per la sala mirant a dreta y a esquerra*).

VIRGINIA

Tu creus que tallem les ales, eh? Us ensenyem a volar ab prudencia...

CLAUDI

(*Rihent sense afectació*). Prudencia! Prudencia!

VIRGINIA

S'entra de boig a la vida y se'n surt saviament. Escolta als que'n surten.

(*Pausa. En* CLAUDI *se passeja contemplant l'habitació. Sa mare treballa*).

CLAUDI

Heu arreglat molt be tot això!

VIRGINIA

Si, gracies al meu esfors, comensa a fer goig.

CLAUDI

Be prou que veig per tot la teva má.

VIRGINIA

No'm podía avenir a habitar una casa tant mal arreglada.

CLAUDI

Tu has posat les coses a tò. Sembla que tot tingui un altre aspecte.

VIRGINIA

Ni encara que aquí no sigui a casa meva tot ho he anat posant al meu gust. Avuy una cosa, demá una altra... Sobretot, aquests darrers anys, m'he esforsat molt: me semblava que d'aquella manera la casa no era prou digna pera rebre al meu fill Doctor en Farmacia.

CLAUDI

No diguis això; al teu costat tot es digne.

VIRGINIA

Lo que tu has vist, alguna petita millora, tot ho he fet preparant la teva arribada.

CLAUDI

(*Molt amable*). Gracies, mare, jo no mereixo tant.

(*Dit això avança cap al balcó mentres sa mare treballa satisfeta*).

CLAUDI

Quina calma pel poble! No's veu ningú, no se sent res.

VIRGINIA

Ara meteix se sentía l'armonium del senyor Vicari.

CLAUDI

Quina tarda més serena!

VIRGINIA

Estás content d'esser al meu costat en el repòs del poble?

CLAUDI

Molt, y tu? Les teves penes s'han acabat. Ja no'm tens lluny, entre'ls perills de la ciutat, com tu dius.

VIRGINIA

Ara'm preocupa molt una altra cosa...

CLAUDI

Quina?

VIRGINIA

El caracter atrevit y despreocupat que has pres a Barcelona. Això aquí al poble'm causará molts sofriments.

CLAUDI

No, dòna...

VIRGINIA

Però, veyam; per què no vols anar a viure a ciutat?

CLAUDI

N'estich cansat de la ciutat.

VIRGINIA

Y jo estich cansada del poble. Tu també

al cap de quatre díes t'hi aborrirás aquí. Tu no pots viure entre una gent tant hipòcrita.

CLAUDI

Els homes són iguals per tot arreu.

VIRGINIA

Anem a ciutat, creume, fill meu.

CLAUDI

No. Jo estimo la gent del meu poble. Si m'es possible fer algun be durant la meva vida, el vull fer aquí.

VIRGINIA

El meu somni era d'anar a viure a ciutat, tu y jo sols, tant aviat com acabessis la carrera.

CLAUDI

Y'l meu venir aquí, al teu costat...

VIRGINIA

Tant que he desitjat tenir una llar meva... una llar nostra, comprèns?

CLAUDI

Sí, però aquí...

VIRGINIA

Me vull sentir a casa meva, ab vida propia...

tenir un interior que sigui nostre, pera tu y jo sols, fill meu...

CLAUDI

Comprench, sí...

VIRGINIA

Una llar que aquí no tindrem may.

CLAUDI

Per què no?

VIRGINIA

Oh! no. Aquí, entre aquestes parets no será may casa nostra.

CLAUDI

Però en una altra casa, aquí al poble meteix, tu y jo sols...

VIRGINIA

(Ab energía). No! No!... No'm parlis d'això!

CLAUDI

(Ab manyaguería). Jo se un piset tot blanch, de cara als camps, que obre ses finestres a sol ixent... Al·lí anirem a viure, eh?

VIRGINIA

No, Claudi! Això no més es satisfer la meytat de la meva ilusió!

CLAUDI

Aleshores la teva gran ilusió es l'anar a viure a ciutat?

VIRGINIA

Sí.

CLAUDI

(De broma). Pera fer la gran senyora, eh?

VIRGINIA

No diguis això...

CLAUDI

Ja't passará aquesta idea.

VIRGINIA

Y tu per quina rahó t'interesses tant en no anar a ciutat?

CLAUDI

Sería llarg de contar. Es tot un plan que jo tinch.

VIRGINIA

Un plan pera què?

CLAUDI

Ja t'ho aniré explicant. Es com una missió que jo m'he imposat ab gust. Vull influir sobre la manera d'esser d'aquesta gent, comprèns? Vull

fer la meva vida d'amor aquí al meu poble. Aquí tinch els companys, la familia, els amors d'estudiant, els recorts de noy, en fí, tot lo que toca al sentiment y endolceix la vida.

VIRGINIA

Sempre t'he vist ab el cor ple d'aquestes ilusions! No sabs els desenganys que se t'esperen, fill meu!

(Se presenta PAULA *per la porta del fons. Es una dona magre y nerviosa, viva, cabells grisenchs aplanats endarrera. Vesteix ab descuyt un cos fosch. Quan parla acompanya sa paraula seca de gestes vius).*

PAULA

(De la porta estant). Vegi, vostè... Algú la demana per allá.

VIRGINIA

(Alsantse y anant cap a la porta). Quí es?

PAULA

Vagi, dòna; no es pas pera mi que vé.

VIRGINIA

Però, quí es?

PAULA

(Ab ironía). Una visita noble. Fácila passar al saló. Depressa, que no s'impacienti.

VIRGINIA

La Rosalía?

PAULA

Sembla extrany, Virginia, que admeti aquesta gent a casa!

VIRGINIA

(Ingenuament). Ah! es per la gorreta!

PAULA

Despátxila aviat; de totes maneres. No es bonich de tenir tractes ab certes persones.

(VIRGINIA *se'n va un xich ressentida per les paraules de la* PAULA. *Aquesta resta un moment indecisa y en* CLAUDI *li diu ab severitat*).

CLAUDI

Tía! Què'n té que dir vostè de la Rosalía?

PAULA

Hum! Vaya una pregunta!

CLAUDI

Sí; què'n té que dir?

PAULA

Vaja, home. Sembla estrany que'm preguntis això! Ni encara que un día hagi estat la teva...

(*Entra la senyora* VIRGINIA *seguida de la* ROSALÍA. PAULA *s'escorre indignada per la porta*

del fons. ROSALÍA *es una noya agradable, sensilla y graciosa; sa cabellera es rossa, sos ulls blaus, molt expressius. Vesteix un cos blau clar y una faldilla de tons foscos.* CLAUDI *s'impressiona davant de la* ROSALÍA).

VIRGINIA

(*A l'entrar*). Ja l'esperava un día d'aquesta setmana.

ROSALÍA

La feyna no m'ha deixat venir més aviat.

VIRGINIA

Ne tenen molta de feyna?

ROSALÍA

Massa, senyora; ma germana y jo treballem més de lo que'ns permeten les nostres forces.

VIRGINIA

Me'n alegro... però això no está be de treballar massa. La seva salut se'n ressentirá.

ROSALÍA

Ja ho diu vostè. La vida es tant costosa!

VIRGINIA

Oh! En un poblet no tant com es això!

ROSALÍA

Pera nosaltres els pobres...

VIRGINIA

(*Embarraçada*). En fí...

ROSALÍA

Vostès, els richs, no les coneixen les nostres angunies.

CLAUDI

No, però no manca qui les pressent...

VIRGINIA

En fí, què hi fará?

ROSALÍA

Se treballa, se treballa... y no s'avança res. Gracies que's pugui anar tirant.

CLAUDI

Això no es viure...

ROSALÍA

No senyor que no es viure. Devegades penso que valdría més...

VIRGINIA

(*Anant a sortir pel fons*). Permètim.

ROSALÍA

Faci, senyora.

VIRGINIA

Vaig a buscar la gorreta. Mentrestant assentis un moment. (*Se'n va*).

(Rosalía *permaneix dreta, emocionada davant de'n* Claudi. *Ell se troba en igual estat. Per fí ell trenca'l silenci*).

CLAUDI

Asséntat, Rosalía.

ROSALIA

No, gracies.

CLAUDI

(*Somrient*). Sembla talment que no'ns coneixem...

ROSALIA

Talment ho sembla.

CLAUDI

Què es extranya la vida! No fa pas molt temps...

ROSALIA

Oh! Sí que fa temps, sí...

CLAUDI

Me sembla ahir.

ROSALIA

No; més aviat sembla'l recort d'un temps llunyá, quasi diría d'una altra vida.

CLAUDI

Es cert això que dius!

ROSALIA

El recort d'un temps passat, mort... y enterrat.

CLAUDI

Per què parles així?

ROSALÍA

Deu meu! Còm vol que parli?

CLAUDI

No'm tractis de vostè.

ROSALÍA

(*Ab fina ironía*). Donchs còm? A tot un Doctor en Farmacia!...

CLAUDI

Oh! Rosalía!

ROSALÍA

Ja ho veu, ja s'ha realisat el seu somni...

CLAUDI

(*Maquinalment*). El meu somni...

ROSALÍA

Ja'm recordo be quin era'l seu somni aleshores... y vostè!

CLAUDI

(*Emocionat*). Rosalía! Perdónam!

ROSALÍA

De què.?

CLAUDI

Perdónam! Ja sé que t'he faltat miserablement...

ROSALÍA

Oh! no...

CLAUDI

Jo no t'havía d'haver oblidat, no t'havía d'abandonar...

ROSALÍA

Oblidi tot això... Jo fa temps que no hi penso.

CLAUDI

Jo, sí. Aquell passat viu encara en el meu cor.

ROSALÍA

(*Ab emoció*). No vulgui ressucitar coses tan mortes, Deu meu! Facis compte que tot allò ja está enterrat per sempre... per sempre!

CLAUDI

No. Jo crech que tot ha de ressucitar en mi y en tu...

ROSALÍA

Impossible! Impossible!

(*Ella veu venir a la senyora* VIRGINIA *y sab dissimular la situació, cosa que* CLAUDI *apercebeix. Entra la senyora ab una gorreta a l'una má y un paper pera embolicarla a l'altra*).

VIRGINIA

Veu? No crech que li sigui massa petita, veritat?

ROSALÍA

No, no, al contrari...

VIRGINIA

Què! Vol dir que li podría ser gran?

ROSALÍA

No, no. Está molt be.

VIRGINIA

En aquest cas aquí hi passa una cinteta pera poguerli estrènyer.

ROSALÍA

Que be ho sab arreglar vostè! Ara gracies, mil gracies de tot, senyora.

VIRGINIA

No hi ha de què. Disposi.

ROSALÍA

Gracies.

VIRGINIA

Quan tregui'l nen de dida portímel, que n'hi farem una altra.

ROSALÍA

No vull molestarla tant.

VIRGINIA

Res de molestia, crèguim; vostè está molt enfeynada y jo no faig gran cosa.

ROSALÍA

Está be. Estiguin bons.

VIRGINIA

Ja se'n vol anar? No vol assentarse un moment?

ROSALÍA

La meva germana m'espera. Tenim tanta feyna aquests díes!

VIRGINIA

Molt be, donchs, cal aprofitar la ocasió. Fins a més veure, filla meva.

ROSALÍA

Estiguin bons.

CLAUDI

A més veure, Rosalía.

VIRGINIA

(*Acompanyantla fins a l'avant sala*). Un petonet al noy quan el vagi a veure.

ROSALÍA

(*De fòra estant*). Gracies.

(*Una pausa.* CLAUDI *queda pensatiu. Després torna* VIRGINIA *dihent:*)

VIRGINIA

Pobra Rosalía! Després de tot es una bona noya.

CLAUDI

Ha tingut una criatura... No se sab de quí es?

VIRGINIA

D'un extranger de les mines que posava a casa seva. Va morir quan ja havía anat la primera amonestació.

CLAUDI

Així s'hi casava...

VIRGINIA

Oh! sí. Era un home com cal. Molts d'aquí

no faríen altre tant. Una ensolcida de la mina el va arreplegar...

CLAUDI

Quan s'ha d'esser desgraciat!

VIRGINIA

No está de sòrt, no. Y avuy tothom s'allunya d'ella. Ja sabs lo que passa en un poble.

CLAUDI

Ja ho suposo. Es indigne! Ara meteix la tía...

VIRGINIA

De totes maneres la Rosalía no ha sigut una noya exemplar. Ha tingut molts festejadors, quan l'un la deixava ne prenía un altre...

CLAUDI

Y be!

VIRGINIA

Oh!... Y crech que va comensar per tu! No pot deixar d'interessarte.

CLAUDI

Cah! Una follía de joves abans d'empendre la carrera.

VIRGINIA

Vetaquí perque sempre m'ha tractat tant amablement.

CLAUDI

De veres?

VIRGINIA

Com volguentme dir: jo he sigut estimada del seu fill.

CLAUDI

(*Somrient*). Això has comprès?

VIRGINIA

M'ho sembla. Y ara, dígam: com van náixer els vostres amors?

CLAUDI

Quan jo estava a casa'l Farmacèutich. Ja sabs que la seva mare, en aquell temps, portava'l govern d'aquella casa y la Rosalía cosía y feya tota la roba d'aquell vell tant tocat y posat.

VIRGINIA

Sí, ja recordo.

CLAUDI

Donchs, allí dins, la cosa va comensar de la manera més natural. A les tardes el vell sortía a passeig, y ella y jo, sovint, quedavem sols a la casa. La Rosalía que era viva, fresca, quasi una nena, me duya'l berenar totes les tardes y escullía sempre lo que més pogués agradarme com una mare ho fa ab el seu fill.

VIRGINIA

(*Somrient*). Si, això's comensa a compendre.

CLAUDI

L'amor va venir sense que'ns en adonéssim. Aquelles tardes d'istiu tant llargues, aquella solitut... y sobretot el volguer fugir de l'aborriment de la botiga que pesava a damunt meu... Ah! això'ns va acostar tant com el propi desitg!

VIRGINIA

Naturalment, tot hi ajudava.

CLAUDI

Hi havía tardes que ni una ánima se presentava a demanar. Allò era una peste de salut, com deya l'Apotecari. Oh, mare! Quins temps més ditxosos aquells! La meva ánima se va obrir per un moment al veritable amor!

VIRGINIA

Y després?...

CLAUDI

Després ni ella ni jo varem ser prou cautes.

VIRGINIA

Què vols dir?

CLAUDI

La passió'ns va arrocegar y...

VIRGINIA

Vareu anar més lluny de lo que calía...

CLAUDI

De totes maneres sempre la vaig estimar de debò. Vaig anarmen a Barcelona fent mil projectes pel nostre avenir.

VIRGINIA

Per l'avenir de quí?

CLAUDI

(*Seriós*). Pel meu y pel d'ella. Aleshores tots els meus pensaments anaven acompanyats de la seva imatge y'l meu somni era ser llicenciat en Farmacia, casarme ab ella y viure aquí en la plenitut de la ditxa.

VIRGINIA

Ah, criatura! Y si t'haguessin dit que l'havíes d'oblidar...

CLAUDI

Ho hauría cregut impossible.

VIRGINIA

Has fet be perque no era una noya pel teu bras.

CLAUDI

No obstant, ella es la dona que ha posat arrels més fondes en la meva ánima.

VIRGINIA

Se diu que'l primer amor es l'únich veritable...

CLAUDI

Es cert, mare, sempre deixa alguna cosa d'inesborrable en el nostre cor.

VIRGINIA

Y tu ho sents això?

CLAUDI

Oh! Lo que jo sento més aviat es compassió... una fonda compassió per aquesta pobra noya que m'ha estimat tant.

(*Entra* PAULA *per la porta del fons*).

PAULA

Ja es fòra la galant visita?

VIRGINIA

Uy! Ja fa un quart d'hora.

PAULA

(*Seriosa*). Miri, Virginia, si no'm vol disgustar, no la deixi intervenir gayre per casa an aquesta noya.

VIRGINIA

Be havía de venir a buscar la gorreta.

PAULA

Vès si n'hi faría jo de gorretes! Pel colze!

Prou gent honrada hi ha que ho necessita més que ella.

CLAUDI

Oh, tía! Me sembla que aquesta noya no mereix esser tractada d'aquesta manera.

PAULA

Que no ho mereix, dius! Una perduda com ella!...

CLAUDI

Pera mi no ho es pas una perduda!

PAULA

Bon Deu! Donchs hont ho anirá a trobar lo que ha perdut?

VIRGINIA

Son tantes les que cauhen!...

PAULA

Això no es cap rahó, Virginia. La compassió'ns pert a tots.

VIRGINIA

Es veritat, però n'hi ha com la Rosalía que la mereixen la nostra compassió.

PAULA

(*Indignada*). Com! Una mossa que festeja ab tots els xicots del poble, que acaba per tenir

una criatura y que tindrá'l coratge de presentar-se ab ella davant de tothom...

CLAUDI

Millor! Aquest coratge sol la dignifica...

PAULA

Què dius!

CLAUDI

Sí! Presentarse ab el cap alt y ab el fill als brassos es una confessió en plena llum que la dignificará als ulls de tothom.

PAULA

Això goses a dir, tu! Els fills del pecat s'han d'amagar pera evitar l'escándol. Per això hi ha els Hospicis y'ls Assils.

CLAUDI

Oh, tía! Es monstruós lo que acaba de dir!

PAULA

Y què es lo que tu dius? Això no més pot sortir d'un cor sense relligió!

VIRGINIA

Claudi, vaja, deixem corre aquesta qüestió. Tía, no disputi més...

PAULA

Me sembla estrany que sigui'l fill seu, Vir-

ginia! El seu fill qui vingui aquí dins a defensar *això!...* Una perduda que tothom rebutja!

(*En aquest moment entra* JOSEPH *que se l'ha vist venir un instant abans a travers dels vidres y s'ha aturat a escoltar la disputa. Es un home de bona alsada, la seva barba blanqueja. Parla ab veu mesurada. Vesteix com un propietari del camp, un trajo fosch usat y gorra. A l'entrar les emprèn contra la seva dona*).

JOSEPH

Y tu què sabs d'això, mala llengua?

PAULA

(*Sorpresa*). Ah!... tu aquí!

JOSEPH

Sí, jo! No puch entrar a casa que no t'atrapi dihent mal d'algú.

PAULA

Quan jo parlo ja sé lo que'm dich...

JOSEPH

Tu deixa estar lo que no t'interessa, vethoaquí.

VIRGINIA

Ja s'ha acabat. Es que val la pena que'ns enfadem per això?

JOSEPH

(*Calmat*). No... però ja sab ella que no estich per mormoracions, jo.

PAULA

Això no es mormorar, dir les veritats que tothom sab.

JOSEPH

Y be! Si tothom ho sab per què parlarne?

PAULA

Es que...

JOSEPH

Calla! Fesme'l favor de no ocuparte més d'aquesta noya!

PAULA

Donchs aboneula encara, si us sembla be.

VIRGINIA

Bah! Tiremhi terra a sobre.

PAULA

Sembla extrany com us preneu aquestes coses tots plegats!

CLAUDI

Tía, no sigui així...

PAULA

(*Ab duresa*). Déixam estar, tu!

JOSEPH

Déixala estar la llengua enverinada! Si no pot fer mal ja no está contenta.

VIRGINIA

Vaja, que s'acabi.

PAULA

Donchs davant meu no l'aboneu més...

VIRGINIA

Ningú l'abona.

JOSEPH

Davant meu, lo que has de fer es callar!

PAULA

Per què no's podrá dir lo que tothom sab?

JOSEPH

Calla!

PAULA

Jo no vull callar!

VIRGINIA

Vaja, prou.

CLAUDI

No'n parlem més, oncle.

JOSEPH

Que calli o que se'n vagi d'aquí!

PAULA

Sí, val més que me'n vagi. Altres coses m'apressen més que aquesta verjaula!

JOSEPH

Això es. Val més que vagis a la teva feyna.

PAULA

(*Ab despit*). Sí, si que val més! Perque'm feu pena de sentirvos tots plegats! Abonar això! Això! Ah! N'hi ha per engegarho tot al diable! (*Se'n va pel fons*).

JOSEPH

Punyal! Quin gènit més reconsagrat!

VIRGINIA

Calla! L'has feta enfadar massa.

JOSEPH

Oh! Bah! Jo crech que això l'engreixa an ella!

VIRGINIA

Y per una cosa que no val la pena. (*A Claudi*). De tot això'n tens la culpa tu. Me sab greu, vaig a calmarla.

JOSEPH

Déixala estar, deixa...

VIRGINIA

No m'agrada que per tant poca cosa us disputeu.

JOSEPH

Què hi vols fer, si això ès la seva menja?

VIRGINIA

Me'n vaig ab ella un moment. Ja veurás quan aviat la faré meva. (*Se'n va pel fons. Una pausa*).

CLAUDI

(*Ab extranyesa interroga a son oncle*). Oncle! de què prové l'odi de la tía contra aquesta noya?

JOSEPH

Tu ja coneixes el seu carácter violent. Ademés, ella may ha tingut compassió per les que cauhen.

CLAUDI

Això he observat.

JOSEPH

Es una preocupació del poble. Aquí tens la Rosalía, que ningú la considera, tothom s'allunya del seu costat...

CLAUDI

Imbècils!

JOSEPH

Pots comptar que tota la vida sentirá a damunt d'ella el pes de la seva falta.

CLAUDI

Y això es possible?

JOSEPH

Aquí la conciencia pública absoldrá a un assassí però no a una noya caiguda.

CLAUDI

Però això es indigne!

JOSEPH

Tot lo que tu vulguis. Ara meteix, a la Rosalía li toca fer el seu camí, abandonada de tothom. L'indiferencia y'l menyspreu de la gent no logrará que s'esborrin may. Es estúpit, innoble, però es així. Aquí la preocupació arriba a gelar els cors y l'idea de l'honra fa tornar als homes dolents y besties.

CLAUDI

Pobra noya! Y no mereix pas que se la tracti així.

JOSEPH

Naturalment que no. Però, veus?... Ha tingut aquesta desgracia. D'això'm queixo jo també, d'aquesta injusticia sense sentit que comet el poble.

CLAUDI

Quí no s'indigna davant de tot això?

JOSEPH

Sí, l'home de cor s'ha de rebelar contra tanta injusticia! (*Una pausa*). Y no obstant, sortís un home, un home capás d'afrontar l'estupidesa del poble!

CLAUDI

(*Sorprès*). Y què!

JOSEPH

Vull dir un home de cor noble que li donés el seu nom.

CLAUDI

(*Admirat*). Oncle!

JOSEPH

Que's casés ab ella pera redimirla... Jo, jo meteix ho faría si fos jove y lliure!

CLAUDI

Oncle! Vostè faría això?

JOSEPH

Per què no?

CLAUDI

(*Com illuminat*). Oh! Sería una acció tant noble!

JOSEPH

Y no es un dever, un gran dever moral, pel primer que va tacar la seva ignocencia?

CLAUDI

(*Emocionat y admirat*). Oh! sí, sí!...

JOSEPH

Per aquell que va destruhir la puresa del seu amor llensantla al mal camí hont se troba!

CLAUDI

(*Ab vehemencia*). Oncle! Oncle! Y si aquest sortís tot d'una a realsar la seva víctima?

JOSEPH

Sería una acció d'aquelles que dignifiquen l'existencia d'un home!

(*Per la porta del fons se presenta* VIRGINIA *acompanyant a l'*ABDON. *Aquest es un xicot alt, ossut, moreno, barreja extranya de pagès y de senyor. Porta un bigoti gros. Vesteix bé però apagesat. Porta gorra*).

VIRGINIA

(*A l'entrar, de la porta estant*). Té, aquí'l tens!

(ABDON *entra depressa y abraça an en* CLAUDI *ab molta alegría*).

ABDON

Bon Deu! Ja es l'hora, company!

CLAUDI

Ditxosos ulls que't poden veure!

ABDON

Oh! Y que estás bo! Quina alegría, noy!

CLAUDI

Ja't trobava a faltar. Quinze díes que soch aquí.

(VIRGINIA, *que de la porta estant ha contemplat ab goig aquesta escena, ara's retira somrient*).

ABDON

Ara ho he sabut. Noy, els istius els passo a la masía. Faig bondat de la bona. Devegades s'escorren quinze, vint díes que no m'acosto al poble pera res.

JOSEPH

Ja li vaig dir, jo. Ell, ja pots comptar, al moment va preguntar pera tu.

ABDON

No caldría més. No hi ha pas en tot el poble dos amichs com nosaltres. Eh, Claudi?

CLAUDI

L'oncle y jo teníem ganes de venir al teu mas un día d'aquesta setmana.

ABDON

Ja'm tens aquí, donchs.

CLAUDI

Quan me'n alegro!

ABDON

Això no vol dir que no hagis de venir al meu mas, però será pera estarthi quinze díes, un mes...

CLAUDI

No, gracies.

ABDON

Com s'entén gracies! M'ho has promès cent vegades.

CLAUDI

En fi, ja'n parlarem de més aprop. Ara sèu. Me sembla que tindrem coses pera dirnos després del temps que no'ns hem vist.

ABDON

(*Assentantse*). Per què no vas venir l'altre istiu?

CLAUDI

Era qüestió d'aprofitar el temps. He fet dos cursos en un.

JOSEPH

Bé noys, esplayeuvos aquí, ara que us vaga! Jo me'n vaig al camp a veure'ls meus pagesos.

CLAUDI

Com vostè vulgui.

ABDON

Senyor Joseph, perdoni que no hagi estat més atent ab vostè. L'amich m'ha pres tota l'atenció.

JOSEPH

Ja sé que cosa es l'amistat. Aprofiteuvos d'aquesta flor de la joventut que's marcirá com totes les demés quan sigui l'hora.

ABDON

Què diu ara?

JOSEPH

No hi ha dubte, cal aprofitarse de les coses en el breu moment que existeixen.

ABDON

Y que entén vostè per *aprofitarse de l'amistat?*

JOSEPH

Penetrarvos egoistament l'un de l'altre fins arribar a descobrir lo més íntim del vostre cor, perque una vegada separats ne treyeu una llissó d'experiencia.

ABDON

Bah! Senyor Joseph!...

JOSEPH

No hi ha dubte que vosaltres meteixos us en donareu compte tart o d'hora.

ABDON

Així vostè no creu en la nostra amistat?

JOSEPH

Sí, però posa cabells blanchs y m'en parlarás aleshores de l'amistat.

ABDON

Què vol dir ab això?

JOSEPH

No més hi ha la dòna, y una sola encara, que pugui sostenir en nosaltres una afecció de tota la vida.

ABDON

No l'entench.

CLAUDI

Per què ho diu això, oncle?

JOSEPH

Avant minyons! No destruhim la vostra ilusió! No'l creyeu del tot al jayo! Avant! (*Se'n va pel fons*).

(*Els dos companys, durant un moment queden admirats de les paraules de* Joseph. *Per fí* Abdon *trenca'l silenci*).

ABDON

Bah! D'això fas cas.

CLAUDI

Oh! Cah!

ABDON

(*Desprès d'una pausa breu y ab certa alegror fingida*).

Ah! Es necessari que't feliciti! Ja sé que ets Doctor en Farmacia.

CLAUDI

Per fi hi hem arribat.

ABDON

Es honrós, naturalment, d'arribarhi tant jove.

CLAUDI

Lo meteix hauríes fet tu si no haguessis abandonat els estudis.

ABDON

Probablement, però jo no podía seguir estudiant.

CLAUDI

Si tu haguessis volgut...

ABDON

No, jo no podía abandonar la familia; el pare's feya vell y calía algú que's posés al davant dels nostres interessos.

CLAUDI

Donchs te tenim fet un petit propietari?

ABDON

Ja ho veus, tu has anat progressant y jo vaig perdent de cada día. Avuy ja no soch més que un mal pagès ab certes apariencies de senyor.

CLAUDI

No ho crech. La teva instrucció y'l teu esperit elevat t'alçan molt per damunt d'aquesta gent.

ABDON

(*Ingenuament*). Ah! No ho creguis. Pera ser ditxós m'he hagut de tornar com la gent d'aquí. Avuy ho soch y confesso que n'estich content.

CLAUDI

Ho dius de serio això?

ABDON

Y donchs! Al comensament, quan encara conservava les idees que tu y jo teníem essent estudiants, veurás que no trobava un company en lloch. Les noyes me trobaven massa seriós. Pera fugir del meu isolament m'ha calgut tornarme com ells, pensar com ells...

CLAUDI

Ah, miseria!

ABDON

Ditxós tu que te'n anirás a viure lluny d'aquest malehit pays!

CLAUDI

No, si jo'm quedo aquí...

ABDON

Què'm dius, ara?

CLAUDI

El vell Farmacèutich ja s'ha decidit a vendrem la botiga.

ABDON

Me deixes parat. Què diable hi farás aquí?

CLAUDI

Què! Viurehi, què hi vols fer?

ABDON

Més ab el teu carácter...

CLAUDI

Viure y lluytar.

ABDON

Lluytar, dius! Ah, criatura! Això es bo pera dir. Creus tu que val la pena de lluytar aquí?

CLAUDI

Sí, aquí com a tota arreu. Tot home te'l millor camp de lluyta a la terra hont ha nascut!

ABDON

Però ab quí vols lluytar aquí? Contra quí? Contra què?

CLAUDI

Tu y jo ho havíem proposat tantes vegades! Recordes, Abdon, els antichs plans? Tu be m'ajudarás avuy que jo soch aquí.

ABDON

Quí!... Jo?

CLAUDI

Tu, el millor amich que tinch, el meu company d'ideals... ab quí tindré confiansa sinó ab tu?

ABDON

Oh! be...

CLAUDI

(*Decidit*). Espero que m'ajudarás.

ABDON

(*Vacilant*). Veurás, jo estich molt be ab els meus, ara.

CLAUDI

Què vols dir?

ABDON

Jo no lluyto per res, no m'encaparro ab res. Estich fent la meva joventut, comprèns?...

CLAUDI

Y jo que comptava tant ab tu!

ABDON

Y be! Què voldríes fer en aquest recó de món?

CLAUDI

Tu ja coneixes les meves idees.

ABDON

No's pot fer res aquí, noy.

CLAUDI

Fundaré una associació lliure, sense cap ideal polítich, ab l'únich fi de desvetllar la conciencia popular...

ABDON

Oh! No somnihis impossibles!

CLAUDI

No es impossible, no. Obrir l'esperit lliurement als quatre vents, desfer ombres y prejudicis... en fí, preparar els esperits pera l'obra social. Això es lo que convé aquí.

ABDON

Bah! Bah! Vesten a passeig ab aquestes histories! A nosaltres ens fa riure això com tot lo que no es essencial en la vida. Pera nosaltres la millor política es estar be dintre casa nostra.

CLAUDI

(*Després de una pausa, ab dolor*). Ja no ets aquell Abdon que jo comptava com el millor entre'ls meus amichs.

ABDON

Tu tampoch ets el meteix Claudi d'abans.

CLAUDI

Potser no.

ABDON

Què hi farem si es així?

CLAUDI

Hi ha no se què que'ns separa l'un de l'altre!

ABDON

Tu has anat progressant y jo m'he estacionat...

CLAUDI

Has reculat encara.

ABDON

Tant se val, no envejo'ls teus progressos.

CLAUDI

(*Resignat*). Malgrat nosaltres ha passat un vent de glas entre la nostra amistat.

ABDON

Sembla que'l teu oncle hagi parlat pressentint alguna cosa.

CLAUDI

Quí sab? (ABDON *s'alsa*) Te'n vas?

ABDON

Sí, me'n torno a la masía. Adeu!

CLAUDI

Y no'm queda cap esperança de que un día tornis a esser lo que eres?

ABDON

Ah! Com es possible això? No's torna a esser may lo que s'ha sigut.

CLAUDI

Quí s'ho havía d'esperar?

ABDON

(*Disposantse a sortir*). Y si't quedes per aquí ja apendrás de viure tu també. Escolta'l meu consell: si vols viure tranquil procura tornarte com els demés del poble.

CLAUDI

Lluytaré ab totes les meves forces pera mantenirme tal com soch.

ABDON

Donchs, mira, Claudi, no't facis ilusions. Ab els altres companys no hi comptis més que ab mi meteix. Feste'l cárrech que has d'estar sol, enterament sol...

CLAUDI

No, sol no! Jo't juro que no'm mancará companyía!

ABDON

(Irònicament). Oh! be...

CLAUDI

Has sentit l'oncle? Diu que no més una dòna pot mantenir en nosaltres una afecció de tota la vida.

ABDON

Què! Te vols casar?

CLAUDI

Potser una dòna será'l millor company pera mi.

ABDON

Una dòna! No'm facis riure! Que poch coneixes la dòna quan dius això!

CLAUDI

Potser ella sola omplirá'l buyd que ja comenso a sentir.

ABDON

Vaja, home! Què's pot empendre de seriós ab una dòna? Se coneix que encara no has après de viure, tu...

CLAUDI

Y tu?

ABDON

Densá que vaig deixar la carrera pera quedarme aquí, no n'he après poch de viure! Te creus que'm veurás casat a mi? Aquí, com a ciutat, si un se sab entendre...

CLAUDI

Ja...

ABDON

Sí, home, sí. Ja no hi es aquell temor ni aquella puresa en les noyes del nostre poble. Tothom ha après de viure avuy. Y quan un es atrevit, jove y fill de casa bona...

CLAUDI

(*Violent*). Tot això has après?

ABDON

Y tu que tens una carrera que's presta tant per aquestes coses! Ah! Si jo'm trobés al teu lloch!

CLAUDI

Escolta, Abdon; són molts al poble que pensen com tu?

ABDON

Tothom. Tot el jovent que puja, homes y dònes.

(*Moment de pausa.* Claudi *se reté violent*).

ABDON

Sí, home, sí! Tots hem après de viure! Y tu vens a cantarnos la palinodia? Segueix la corrent, déixat de cabories y llénsat a fer la joventut mentres ets jove.

CLAUDI

(*Indignat*). Entre nosaltres dos ja s'ha acabat tot. Abdon, vesten d'aquí!

ABDON

Me treus de casa?

CLAUDI

Sí, vesten.

ABDON

Home, considera...

CLAUDI

Vaja, fòra compliments!

ABDON

Això es indigne!

CLAUDI

Entre nosaltres dos s'ha acabat tot! Vesten!

ABDON

(*Sortint*). En fí, si vols acabar del tot m'es igual a mi...

CLAUDI

Sí, del tot... del tot y per sempre més!

(ABDON *se'n va confús.* CLAUDI *resta desolat. Una pausa. Entra* VIRGINIA, *y al veure sol an en* CLAUDI *ab el cap baix, queda sorpresa*).

VIRGINIA

Què ha passat? Hont es l'Abdon?

CLAUDI

(*Prenent a sa mare ab molta emoció*). Oh, mare!... Ens hem de realsar per damunt de tanta miseria!

ACTE SEGON

Saleta pobrament amoblada però neta y decenta a casa de Teresa. Al fons dues portes que van a les cambres de Teresa y Rosalía. Entre mitg una calaixera coberta ab un llens blanch y a damunt una petita escaparata vella. A l'esquerra la porta d'entrar per hont se baixa al primer pis. A la dreta una gran finestra. Davant de la finestra la máquina de cusir hont treballa Rosalía de cara a la llum. Sa germana Teresa assentada al seu costat, en una cadira baixa, cus a la má. Es una dòna de mitja edat, alta y magre. Vesteix molt sensillament. Les dues treballen en silenci, Rosalía a la máquina ab molt dalit.

ROSALÍA

(*Parant la máquina y arreglant la roba*). Ab quin gust treballo, noya!

TERESA

Es que la paga anirá be?

ROSALÍA

Com sempre.

TERESA

Y donchs?...

ROSALÍA

Al món ja no hi ha gent pròdiga; tothom dona lo més just.

TERESA

Es cert.

ROSALÍA

No'ls necessitem per això als pròdichs... Treballem y'ns guanyem la vida. Així no cal donar les gracies a ningú.

TERESA

Que es lo millor!

ROSALÍA

Però tot això no'm posa ni més alegra ni més trista a mi.

TERESA

Donchs que es lo que t'alegra avuy y't fa treballar de tant bona gana?

ROSALÍA

Pots explicarte tu meteixa, en certs moments, la causa de les teves alegríes?

TERESA

No sempre.

ROSALÍA

Vía, donchs, no vulguis saber més, fil a l'agulla!

(*Se posa a treballar a la máquina de nou. Una pausa*).

TERESA

Tu m'amagues alguna cosa...

ROSALÍA

Bah! Maníes teves!

TERESA

Aleshores quin sentit té això?

ROSALÍA

Sempre esteu buscant el sentit de les coses. No sabs que hi ha coses sense sentit a la vida?

TERESA

No ets més que una folleta. May posarás seny.

ROSALÍA

Bah! S'es com s'es.

(*Una pausa.* ROSALÍA *fa anar la máquina molt depressa*).

TERESA

No vagis tant de boig que trencarás alguna pessa de la máquina.

ROSALIA

Si una hi pogués fer rodar els díes y els anys, la vida entera, ab aquest vol esbogerrat!

TERESA

Y ara beneita! No'ns queixem sempre de que la vida es curta?

ROSALIA

Quí sab?

TERESA

Sempre he sentit dir que'l temps va massa depressa.

ROSALIA

Pera tu va depressa, pera mi va poch a poch... Ningú está content... Quí ho enten això?

TERESA

Ni tu meteixa sabs lo que vols.

ROSALIA

Y tu? Y'ls altres?... Ningú, Teresa, sab lo que vol. No més sabem que no estem contents, vethoaquí.

TERESA

Vaja, no comensis a pensar. Per què serveix això?

ROSALÍA

Calla. Ja m'has fet esguerrar la feyna.
(*Para la máquina pera observar la marxa del treball.*)

TERESA

(*Acostantse a la máquina*). Veyam!

ROSALÍA

He fet un disbarat.

TERESA

Veusaquí lo que passa: pensem, pensem y esguerrem lo que tenim entre mans.

ROSALÍA

Pensem, pensem y esguerrem lo que tenim entre mans. Així es la vida, germana.

TERESA

Déixala estar la vida... treballa.

ROSALÍA

Sí, no ha sigut res, tornemhi.

TERESA

Ja n'hi havía prou pera ferho malvé tot. No vagis tant de boig.
(Recomensant el treball ab atenció).

ROSALÍA

Va be així?

(*Una pausa. El treball marxa suaument sense destorbar la següent conversa*).

TERESA

Tu m'amagues alguna cosa, Rosalía.

ROSALÍA

Quína idea!

TERESA

Y'm sembla que pera la teva germana no hi hauría d'haver secrets.

ROSALÍA

Be, per què ho dius això?

TERESA

Perque tu no vius tranquila com abans.

ROSALÍA

Com abans... de què?

TERESA

Vols que't parli francament?

ROSALÍA

Sí.

TERESA

Densá que'l Claudi es aquí que tu no vius tranquila.

ROSALÍA

Jo! Per què no he de viure tranquila? Què n'he de fer jo del Claudi?

TERESA

Tu l'has vist dues o tres vegades...

ROSALÍA

Sí y què?

TERESA

Hi has parlat llarga estona, no m'ho neguis...

ROSALÍA

No t'ho nego.

TERESA

Aquí meteix, a casa.

ROSALÍA

Sí, sí...

TERESA

Ay, Rosalía! Encara no n'estás desenganyada dels homes?

ROSALÍA

Més de lo que tu't penses.

TERESA

Donchs per què admets conversa ab cap?

ROSALÍA

La nostra conversa no ha tingut importancia.

TERESA

Tu no penses ab el dir de la gent?

ROSALÍA

No. La gent tant diu d'una manera com d'una altra. Sé que no he fet cap mal. No s'ha d'esser esclava tampoch fins an aquest punt...

TERESA

Germana, tu vas per mal camí...

ROSALÍA

No'm diguis això, Teresa! Quína dona hi ha que observi una conducta millor que la meva?

TERESA

Fins ara sí. Però d'aquí en avant...

ROSALÍA

Teresa, també tu m'has de martiritsar ab els teus dubtes?

TERESA

Jo no veuré may ab bons ulls que tu't relacionis ab el Claudi. Ni ab ell ni ab cap altre home... Te vaig admetre a casa, però ja sabs ab quína condició...

ROSALÍA

He donat res que dir densá que soch a casa teva?

TERESA

No.

ROSALÍA

Donchs que vens a predicar ara?

TERESA

El Claudi no es un jove pera tu.

ROSALÍA

Ja ho sé. Creus que ho he somniat may això?

TERESA

Jo no ho sé.

ROSALÍA

Vaja, no'm facis tant tonta!

TERESA

Donchs no hi vulguis cap mena de relació.

ROSALÍA

Per què? Te creus que'l Claudi es com els homes d'aquí?

TERESA

Ni millor ni pitjor. Tots son iguals.

ROSALÍA

(*Convensuda*). No, Teresa, el Claudi no es com els homes d'aquí.

TERESA

Y be! Déixal estar com es.

ROSALÍA

No tinguis por. Jo m'he traçat el meu camí y ningú me'l fará deixar.

TERESA

Es que si no ho fessis així a casa meva no hi hauría més hospitalitat pera tu!

ROSALÍA

(*Ab pena*). Per què'm parles així, Teresa? Això no li havíes d'haver dit may a la teva germana.

TERESA

No t'agravihis, no ho he dit ab mala intenció. Però creume a mi, tu no n'has de voler cap d'home, no te'n has de mirar cap. La teva vida desde ara es pel teu fill, no més que pel teu fill...

(*Abans que Teresa pugui respondre se sent la veu d'una vehina darrera la porta.*)

VEHINA

Noyes! Se pot entrar?

TERESA

Sense trucar.

ROSALÍA

(*Contrariada*). Què vol aquesta?

(*Entra la* VEHINA *ab un farcellet de roba a la má. Es una dòna d'uns cinquanta anys, de poca alsada, grossa de cara, ferrenya, ab una veu seca y una mirada maliciosa. Vesteix ab poca gracia*).

VEHINA

(*A l'entrar*). Bones tardes.

TERESA

Bones tardes.

VEHINA

Sabeu?... Us porto feyna, feyna de la bona y que us será ben pagada.

ROSALÍA

Això es lo que convé!

TERESA

Lo que convé son diners.

VEHINA

Feyna fa diners y diners fan feyna. Quan tenim salut y ganes de treballar!

TERESA

Y què'ns porteu de bo?

VEHINA

Ja sabeu que m'agrada protegir la gent honrada. Sobretot per la pobra Rosalía...

ROSALÍA

Vaja, parlem de la feyna. De quí es això?

VEHINA

Jo sempre t'he tingut per una noya honrada. Ay, filles, deixeume asseure!

TERESA

Assenteuvos, però deixeu tranquila a la meva germana.

VEHINA

Jo no vull més que'l seu be.

ROSALÍA

Gracies, ja us creyem, però sempre que veniu ens diheu lo meteix.

VEHINA

N'hi haurá que t'ho dirán mil vegades y sempre t'enganyarán. Però un cor nèt es un cor dret. Lo que tinch a la llengua tinch al cor jo, Rosalía.

TERESA

Tothom sab que sou una bona dòna. Y aquesta feyna?

VEHINA

Ah! Es de la senyora de la Torra!

TERESA

(*Admirada*). De la senyora de la Torra!

VEHINA

Ja sabeu que tots els istius els faig les feynes. Volen una persona nèta y decenta, sobretot decenta. Y no tothom es bo pera desempenyar certs cárrechs...

TERESA

Ben cert que no.

VEHINA

També volen que tingui bones creencies. Figureuvos una gent tant rica y tant cristiana han de mirar be qui's fiquen dintre de casa...

TERESA

Y aquesta bona senyora ha pensat ab nosaltres?

VEHINA

Oh!... Ella, la pobra dama, de segur que ni us coneix. Però m'ha demanat si aquí al poble hi havía unes bones mans...

TERESA

Ah!

VEHINA

Lo que se'n diu unes bones mans, y jo he pensat en vosaltres.

ROSALÍA

Moltes gracies.

VEHINA

Com que jo li mereixo tota la confiansa, digui lo que vulgi la gent...

TERESA

Oh, la gent!...

VEHINA

No falten males llengues que dihuen certes coses...

ROSALÍA

No'n feu cas. Aquí tots passem pel meteix cedás, es una cosa inevitable. Però aquell que está nèt de conciencia...

VEHINA

Sí, filla, es lo que jo dich, estigues nèta de conciencia. Diuhen que me'n vaig de casa la senyora ab les butxaques plenes... Bah! Això prova que'ls que ho diuhen ho faríen si's trobessin al meu lloch.

TERESA

Veyeu? Ab això teniu rahó.

VEHINA

No, no soch d'aquelles que's fan riques a l'esquena dels altres. Avuy porto unes faldilles apedaçades com el día que hi vaig entrar. Per una miseria que hi guanyo! Ja sabem lo que son els richs encara que siguin bons cristians! La mar com més té més brama! Però son bona gent y'ls porto voluntat, veushoaquí.

TERESA

Y sí, dòna, deixeu dir a la gent. Y què es lo que porteu aquí?

VEHINA

Per ara res més que adobs, perque la senyora vol veure còm treballeu...

ROSALÍA

Ah!

VEHINA

Jo m'he adressat a vosaltres perque us estimo y sou dues dònes honrades. Ademés som vehins y aquesta Rosalía me fa pietat, en bona fe, me fa pietat...

TERESA

En fí, veyam això...
(*Pren el farcell de la vehina y'l desfá*).

VEHINA

Creume, Rosalía, que si jo pogués fer la teva sòrt!...
(*Elles dues no'n fan cas y la* VEHINA *continúa*): Quí sab encara! No sabem quin vent ens ha de portar la pluja.

TERESA

No es gran cosa lo que'ns envía aquesta bona senyora...

VEHINA

Què hi voleu fer?

TERESA

Molta feyna, sí...

ROSALÍA

Y poch diner a guanyar potser?...

VEHINA

De totes maneres feu una cosa que estigui be. Vosaltres no hi perdreu: darrera d'una cosa ne vindrá una altra. Ja deveu compendre lo que hi ha a fer, Teresa...

TERESA

Prou.

VEHINA

(*Alsantse*). Noyes, me'n vaig. Ja donaré una passada per aquí.

TERESA

Ara gracies, després de tot.

VEHINA

De res. Si més pogués més faría. Fins a una altra volta. Adeu, Rosalía. (*Se'n va*).

ROSALÍA

(*Fredament*). Adeussiau!

TERESA

(*Llensant el farcell, malhumorada*). Veus lo que'ns porta? El rebuig dels richs. Arri allá!...

ROSALÍA

Mentres que ella's deu quedar la bona feyna.

TERESA

Está clar. Soch capassa de deixarho podrir en un recó...

ROSALÍA

Bah! Com més aviat estará fet millor. Tornem a la feyna.

TERESA

Y si berenéssim abans?...

ROSALÍA

No, déixem acabar lo que tinch entre mans.

TERESA

Ja ho farás després.

ROSALÍA

Per què deixar les coses a mitg ayre? Quan dius llest, llest, y després estás tranquila. (*Se posa a treballar de nou. Pausa*).

Sabs què penso?

TERESA

Tu dirás.

ROSALÍA

Que ningú s'hauría de queixar may al món.

TERESA

Vaya una idea!

ROSALÍA

Per què serveix això? Jo be'm podría queixar, veritat? Què ha sigut pera mi la vida? Un somni d'un día... després dolors, afronts, miseries... Y tot per què? Per haver tingut un fill sense casar-me. Digues: no es injusta ab mi la gent?

TERESA

Y tant injusta!

ROSALÍA

Soch una mala dòna, jo? He tingut un fill, y què!... L'he llensat, per ventura? No'l pujo? No l'estimo? Donchs soch una bona mare. Si jo l'hagués llensat o portat a l'Hospici ja ningú's recordaría de mi.

TERESA

Calla, no diguis aquestes coses.

ROSALÍA

Lo que no se'm perdonará may es que jo'm presenti ab el meu fill com una mare digna.

TERESA

Y be! Per què ho retreus ara això?

ROSALÍA

Oh, Teresa! Sento un odi contra tota la gent que'm rodeja!

TERESA

Ja ho crech.

ROSALÍA

Me sento superior a totes les dones del poble. El dolor y'l sacrifici han purificat la meva existencia.

TERESA

Y estás en camí d'esser ditxosa. El teu fill ha d'esser la teva gloria.

ROSALÍA

Els homes me fan fástich. No n'hi ha cap que sigui digne de portarne'l nom! Pot ocupar la posició que vulgui, pot semblar lo que vulgui, l'home no més té un sentit despert que es el de la luxuria! (*Abraçant a sa germana ab dolor y afecció*). Oh, germana! Hem d'enllaçar les nostres vides pera sempre més!

TERESA

(*Commosa*). Ja sabs que al meu costat tens el millor refugi.

ROSALÍA

No'm deixis!... No'm neguis may l'hospitalitat!

TERESA

No, dòna. Ja veurás quína vida de pau ens espera!

ROSALÍA

Tu no tens fills, però jo tinch el meu que será de tots.

TERESA

(*Commosa alegrament*). Oh, sí! Ell omplirá la casa d'alegría ab els seus jochs y les seves rialles.

ROSALÍA

Tu y l'Anton l'estimareu com si fos vostre.

TERESA

El nostre fill que donará'l sentit de la vida dins d'aquesta casa!

ROSALÍA

(*Dirigintse a la seva germana ab tota l'afecció del seu cor*):

Jo també vull esser com un fill, entre vosaltres! Estimeume, vetlleume com un fill, perque jo sola me sento feble.

TERESA

Sí, com una criatura esgarriada que cal ben aconduhir.

ROSALÍA

Germana! Amoroseix la meva vida! Guárdem! Sálvem!

TERESA

Vaja, prou. Hi ha moments que sembles una criatura. Què'n treus de tot això?

ROSALÍA

Si una pogués volar cap a altres terres ahont ningú la conegués?

TERESA

Per què?

ROSALÍA

Perque aquí m'han fet aborrir la vida, han mort tot lo que hi havía de joyós en la meva ánima.

TERESA

Dius que no'ns hem de queixar y sempre't queixes. (*Alsantse decidida*). Bah! En lloch de pensar en tot això valdrá més que berenem. Vols que vagi a comprar un bocí de pernil?

ROSALÍA

Com tu vulguis, jo mentrestant, enllestiré això.

TERESA

Sí, prepáram feyna pera després. Me'n vaig; ja veurás, berenarem com dues reynes. (*Se'n va*).

(ROSALÍA *se posa a treballar a la máquina. Una bona pausa. Quan está més distreta ab el treball, se sent la veu de la* VEHINA *per l'escala*).

VEHINA

Noya! Rosalía!

ROSALÍA

(*Parant, sorpresa*). Quí hi ha?

VEHINA

(*Entrant*). Soch jo.

ROSALÍA

Y ara! Vos!

VEHINA

Ta germana es fòra eh?...

ROSALÍA

Acaba de sortir.

VEHINA

Sí, l'he vista. Es fòra per molt temps?

ROSALÍA

Cah! S'ha arribat a la tenda a comprar una sensillesa pera berenar.

VEHINA

Ah! El temps es just!

ROSALÍA

Pera què?

VEHINA

Es que jo t'he de parlar, filla meva, a tu sola...

ROSALÍA

A mi sola?

VEHINA

Perque vull el teu bé, Rosalía.

ROSALÍA

Què hi ha de nou?

VEHINA

Escolta; vols treballar a casa la senyora de la Torra?

ROSALÍA

Y per això'm voleu parlar a mi sola?

VEHINA

Es que hauría d'esser a casa seva meteixa...

ROSALÍA

Segons les condicions... Això ja m'ho podíeu dir davant de la meva germana.

VEHINA

Veurás, darrera d'això hi ha altres coses que t'interessen a tu particularment.

ROSALÍA

Parleume clar, si us plau.

VEHINA

Jo no t'he de venir a predicar la moral. Ja ets prou gran pera saber lo que't convé. Així es que...

ROSALÍA

Parleu d'una vegada.

VEHINA

Sí, d'una vegada y francament. Per què tenir pèls a la llengua quan cal dir les coses?

ROSALÍA

Justament. Acabeu.

VEHINA

Però no tot se pot dir d'igual manera. Hi ha coses delicades que cal saber dir...

ROSALÍA

Be! Què son tants misteris?

VEHINA

Mira, jo no més soch una enviada...

ROSALÍA

Una enviada per quí?

VEHINA

Tot ho sabrás, tingues paciencia...

ROSALÍA

En fi, Antonia, digueume clar lo que m'hagueu de dir.

VEHINA

Reflecciona lo que tu pots esperar de la vida. El teu bon nom ja es per terra. Ni encara que d'avuy en avant fossis més pura que la Santa Verge no't valdría per res. Tens el mal nom a sobre y ja no te'l treurás.

ROSALÍA

Y ara! Què voleu dir ab tot això?

VEHINA

Creume, escolta a qui't vol be. La vida es costosa, no té amor ni pietat pera tu. Pensa que'ls altres no vindrán a aixecarte, al contrari, si't poden enfonsar més, t'enfonsarán sense pietat...

ROSALÍA

(*Molt disgustada*). Per què heu vingut a pertorbar la meva pau? Deixeume tranquila!

VEHINA

No siguis criatura, Rosalía! Déixat d'escrúpols de monja.

ROSALÍA

Deixeume tranquila, Antonia!

VEHINA

Ah, tonta! Els altres t'han fet caure y no't volen aixecar... Donchs vénjat! Vénjat! Fes el teu fet y riute d'ells! Quí ha tingut compassió de tu fins ara? Quí te'n tindrá demá?... Donchs si tens el mal nom que't serveixi pera alguna cosa.

ROSALÍA

No vingueu a torturar la meva ánima!

VEHINA

Rosalía, si't dono'ls meus consells es perque't vull bé.

ROSALÍA

Gracies pel vostre bé!

VEHINA

Aniríes a treballar a la Torra. Poca feyna y ben considerada, això sí, ben considerada, perque'l senyoret sab la teva posició y vol protegirte. Oh! si sabessis com ell n'está de tu!... Es una follía, una follía lo que li ha vingut per la Rosalía!

ROSALÍA

Per quí m'heu pres? Si vos sou bona per aquest ofici, feulo, que jo no'n vinch de mena!

VEHINA

No moguis escándol. Quedem en que no?... Be. Pera tu fas...

ROSALÍA

Aneusen d'aquí! Deixeume tranquila! Jo no us demano res...

VEHINA

Adeu, filla meva. Perdónem si t'he ofès. Jo, al teu lloch, ja sé lo que faría...

ROSALÍA

Aneu, donchs! Feuho si serviu per això!

VEHINA

No cal fer tants escarafalls. Encara t'hi pensarás, no es això?

ROSALÍA

Poca vergonya! què us heu pensat de mi? Sortiu de casa abans no us tiri escales avall!

VEHINA

No cridis tant! Al cap d'avall ja sabem fins hont arriba la teva honradesa. Adeu! No'm dono per ofesa per lo que m'has dit. D'avuy a demá encara espero una altra resposta. Pènsathi be! (*Se'n va*) .

ROSALÍA

(*Desbordant d'indignació*). Indecenta! Què t'he fet jo per què'm tractis així?

VEHINA

(*De l'escala estant*). Calla! No moguis escándol. Tu farás lo que voldrás, però no diguis res a ningú. Per favor, Rosalía!... Que tot quedi ofegat!

ROSALÍA

Aneusen d'una vegada, traydora! Si m'heu pres per altra us ho perdono, però davant meu no alseu may més la cara!

VEHINA

(*La veu molt fonda*). Ta germana vé! Dissimula!

(*En un moment tota l'ira y el dolor de* Rosalía *desborden. Plorant com una criatura, se dirigeix a la seva cambra y's deixa caure en una cadira. Una pausa. Després entra* Teresa *y sent els sanglots de sa germana. Sorpresa se dirigeix a la seva cambra hont entre plors la* Rosalía *li dona a conèixer lo que ha passat. Escena interior de plors y paraules ininteligibles per l'auditori. Per fí, surten,* Teresa *sostenint a sa germana, que diu entre sanglots*:)

ROSALÍA

Ab el cinisme més descarat! Oh, germana! No he tingut paraules pera respondre! May m'hauría esperat aquesta hora d'angoixa! Ni que m'haguessin cargolat les entranyes! Ni'ls dolors del part m'han fet sofrir tant com les paraules d'aquesta mala dòna!

TERESA

Y no l'has sabuda tirar escales avall, ánima freda!

ROSALÍA

No he tingut coratge pera defensarme. M'he sentit agobiada, perduda sota'l dolor y la vergonya!

TERESA

(*Prenentla pel bras ab violencia*). La mala sòrt! Vina que vull que vagis a escupirli a la cara, davant meu, a casa seva!

ROSALÍA

No! No!

TERESA

(*Ab més violencia*). Vina't dich! Vull que vegi quí som nosaltres! Que sápiga ab quí tracta aquest rebrech!

ROSALÍA

(*Resistint*). No! Déixem estar! No vull escándol!

TERESA

Anem!

ROSALÍA

No donem escándol, Teresa! Què dirá la gent?

TERESA

No'm facis enfadar! Anem! Ella t'ha vingut a insultar però tu li escupirás a la cara! Anem!
(*La força a seguir ab violencia*).
(*Resistint se deixa anar per terra.* TERESA *arriba a arrocegarla.* ROSALÍA *plora*).

ROSALÍA

No! No, germana! Ja la perdono! No vull escándol.

TERESA

(*Ab un excés de ira li dona una bofetada*). No tens sang!

ROSALÍA

(*Ab un crit*) Perdó!

TERESA

Ahont es allò?
(*Pren la roba de la Vehina ab un grapat*).
Que les faci ella les indecencies dels richs!

ROSALÍA

Teresa, no perdis el seny!

TERESA

Quédat aquí, cos sense sang?
(*D'una gambada passa la porta y se la sent corre escales avall.* ROSALÍA *se queda parada, escoltant en silenci. Després s'acosta a la finestra sense sortir a guaytar. Pausa. Després baixa al primer pis quedant sola la escena un moment. Aleshores se sent la veu de* CLAUDI *a l'entrada*).

CLAUDI

Teresa! (*Ningú respon*). Eh! Teresa!

(*Pausa.* Rosalía *entra a l'escena de puntetes, emocionada*).

(*De més aprop*). Rosalía!

ROSALÍA

(*Ab la veu trèmola*). Quí hi ha?

CLAUDI

Se pot pujar?

ROSALÍA

Ma germana no hi es.

CLAUDI

(*Presentantse*). Jo pujo com si fos a casa meva.

ROSALÍA

(*Agobiada*). Ma germana es fora...

CLAUDI

Millor.

ROSALÍA

Què hi vens a fer aquí, Claudi?

CLAUDI

Vinch pera tu. L'altre día ja't vaig dir que vindría.

ROSALÍA

Mal fet. Me vens a comprometre y res més.

CLAUDI

Deixa que digui la gent.

ROSALÍA

Si la meva germana sab que has vingut me mourá un escándol. Vesten, Claudi.

CLAUDI

No, jo parlaré ab la teva germana.

ROSALÍA

Es inútil.

CLAUDI

No'm vols creure donchs, Rosalía?

ROSALÍA

No. Els nostres camins están ben separats. Ja no som aquells d'abans...

CLAUDI

Jo soch el meteix.

ROSALÍA

No es veritat. Tu, com jo, com tothom, tots cambiem ab el temps.

CLAUDI

A mi'm sembla que soch el meteix d'allá baix, el de la casa del farmacèutich... Te'n recordes, tu?

ROSALÍA

Això es impossible, Claudi.

CLAUDI

El meteix que jurá casarse ab tu...

ROSALÍA

Calla! No tenim necessitat de parlar d'això...

CLAUDI

Soch el meteix, Rosalía, el meteix però que torna d'un llarg viatge...

ROSALÍA

Tu?

CLAUDI

D'un llarg viatge per la vida. Torno abandonat de tothom, perduda la fe, cap a tu.

ROSALÍA

Cap a mi?

CLAUDI

Cap a la sola persona que m'ha comprès y m'ha fet ditxós. Ay, Rosalía! May hauría somniat que algun temps d'elevarme cap a la perfecció m'allunyés tant de les persones estimades! Els amichs m'han deixat sol, me sento estrany dins de la familia, soch entre'ls meus com un ser que's passeja entre sepulcres.

ROSALÍA

Y jo que visch sense estimar res, sense desitjar res, aborrida de viure! Has sentit parlar d'aquells condempnats que eternament els cau una gota d'aigua sobre'l cap? Així va cayent l'aburriment sobre'l meu cor.

CLAUDI

Però jo endevino al fons del teu cor la meteixa tendresa, la meteixa ilusió d'abans.

ROSALÍA

Aquella Rosalía que tu vas conèixer, ja es morta. Sembla com si l'haguessin enterrada en aquella rebotiga fosca, quan tu te'n vas anar...

CLAUDI

Soch jo quí la vaig matar?

ROSALÍA

Quí sab?

CLAUDI

Donchs avuy m'ha semblat que havía de venir a ressucitarla com aquell cavaller de la llegenda que torna al seu pays a desencantar la seva estimada.

ROSALÍA

Y això avuy no pot ser! L'època de les llegendes ha passat.

(*Se sent la veu de* TERESA *excitada y rogallosa que's disputa al carrer*).

TERESA

Arri-allá! Deixeula tranquila a la meva germana. Es més honrada que totes vosaltres!

UNA VEU DE DÓNA

No cridis tant! Mentres tu la defenses aquí ella té un home a casa. Noyes, així va el món! (*Se senten esclafir rialles*).

CLAUDI

(*Sorprès en gran manera*). Què es això?

ROSALÍA

(*Ab pena*). Ma germana...

TERESA

Tu! Vínam aquí! Puja a casa, mala bruixa! Y si no trobes aquest home anirás de cap per la finestra!

(*Pausa. Se senten pujar les dònes per les escales, rápidament*).

ROSALÍA

Claudi! Pietat! Amágat!

CLAUDI

No!

(*En aquest moment se presenta* TERESA *que queda glaçada al veure al Claudi. L'una dòna, més atrevida, mitj entra. L'altra no més treu el cap y s'en entorna. Escena muda.*—CLAUDI *irat, anant a agafar la dòna ab violencia*):

Escolteu, donchs. Vos meteixa aneu a dir pel poble, a tothom, de casa en casa que jo prench per muller a la Rosalía!

LA DONA

Vostè! No ho crech!

CLAUDI

Sí, jo. En Claudi Pradell! Ara no hi teniu res més a fer aquí! Au! Fòra! (*La treu brutalment y tanca la porta*).

TERESA

(*Plena de admiració*). Què es això?

CLAUDI

La vostra germana es meva. No d'ara, sinó de molt temps. Es cert, Rosalía?

ROSALÍA

(*Ab afecció gran, acostantse an ell*). Oh! Claudi! Y jo que't donaré en agrahiment?

CLAUDI

(*Prenentla en sos braços*). Teresa! Jo la salvaré de tota tempesta a la pobra aucella ferida.

(TERESA, *admirada, no sab que dir*).

ACTE TERCER

La saleta a casa de Joseph Pradell, com el primer acte. Hora avançada de la tarda. La porta del fons está tancada entreveyentse per les vidrieres l'avant sala ab més llum que la saleta. VIRGINIA, *abatuda, seu aprop del balcó, en un balancí.* PAULA *dreta al seu costat l'encoratja*).

PAULA

No estigui tant abatuda, al contrari, tu fort, jo més forta!

VIRGINIA

Es un disgust massa gros. Oh, mal fill! Mal fill!...

PAULA

No s'exalti, Virginia, que això encara es pitjor. No perdi la serenitat.

VIRGINIA

Aquí tenim hont porten les seves idees. Oh! Ja ho havía de preveure jo!

PAULA

Volguerse casar ab una dona que ha sigut de tothom, que té una criatura!... An aquest noy li han donat una mala beguda de les que alteren els sentits...

VIRGINIA

La mala beguda l'ha presa ab els seus llibres. Jo he sigut massa tolerant y ara pago la meva falta.

PAULA

Així el seu saver encara li haurá servit per mal...

VIRGINIA

Desgraciadament, sí. Idees estranyes y descabellades l'impulsen a fer això. Redemptor, diu! Ah, infelís! Redimeixte tu meteix que prou feyna tens!

PAULA

Això es lo que jo no comprench. Per què redimirla? Què vol dir això?

VIRGINIA

Que ho sé, jo? Una bogería de les seves! Perque un día la va estimar...

PAULA

Y per això fa aquesta bogería?

VIRGINIA

No ho sé. No ho vull saber. Jo no més veig que'm deshonra!

PAULA

A vostè y a tota la familia. Una dòna així tot ho empesta!

VIRGINIA

Què dirá la gent, Deu meu! Què dirá de mi perque ho consento!

PAULA

Jo fos al seu lloch, Virginia! Ni que el món s'ensorrés y la nit se tornés día el meu fill no sortiría ab la seva. Primer el deixo sense una malla, el deshereuho jo, el trech de casa! Quan se vegés davant de la vida crua m'agradaría veure el seu coratge!

VIRGINIA

No li faría res. Ell se sent apte pera guanyarse la vida.

PAULA

Proviho! Hont l'amor no hi pot res l'interes hi governa!

VIRGINIA

No'm queda cap esperança!

PAULA

No's desesperi per això, no perdi la serenitat, sinó que será de vostè?

VIRGINIA

Que faci lo que vulgui, que m'abandoni si ell vol! Jo me'n aniré a les *Hermanitas* a acabar la meva vida.

PAULA

Vaja, no plori. Així no hi acabem res. Lo que cal es coratge y no llágrimes. El plor debilita la voluntat y després no som bons pera res. Tingui compte que plorés jo!

VIRGINIA

Donchs jo no puch fer altra cosa. Es un disgust massa gros.

PAULA

Serenitat y coratge caldría.

VIRGINIA

Tothom es bo pera aconsellar.

PAULA

No sigui tonta! No's deixi doblegar! Vostè y'l seu fill son com dos vents que's troben cara a cara; el més fort s'ha d'emportar al més feble. Sigui vostè la més forta!

VIRGINIA

Deu meu! si ell té un genit de roca que jo no tinch!

PAULA

Y be! Cal semblar lo que no s'es devegades.

VIRGINIA

Ay! Es possible això per una mare!

PAULA

Ja veig que's deixará fer la lley! Tant poch que hi patiría jo! Deu no m'ha donat fills, però si'n tingués, o jo'ls dominaría o no'ls sería mare! Jo'l deshereuho y prou! Si vols aquesta perduda prentla; ves a guanyarte les mossades pel món, lluny de la meva presencia.

VIRGINIA

Me matará d'aquest disgust! Quína taca dins de la nostra familia! Quanta vergonya a casa nostra, Deu meu!

PAULA

Va! No's queixi més ja! A mi'm faría vergonya que'l meu fill me vegés d'aquesta manera!

VIRGINIA

Donchs jo soch així, no hi puch fer més...

PAULA

Una s'esforça, s'esforça davant de lo que passa.

VIRGINIA

(*Abandonantse a la desesperació*). Jo me'n aniré a las *Hermanitas*. Ells s'arreglarán, no'ls faré pas nosa! Allí acabaré tranquilament la meva vida!

PAULA

Ah! Això m'ataca els nervis! Haver de sentir això! Les *Hermanitas!* Acabar la vida! Bah! Queixes! Res més que queixes tontes! Què'n treurá de les queixes? A l'acció, Virginia, a l'acció!... (*Entra* Joseph *per la porta del fons*).

JOSEPH

Encara no ha tornat el Claudi?

VIRGINIA

No.

PAULA

Pots comptar que allá baix el retenen tant com poden.

JOSEPH

Si ara vingués me l'enduría al camp y l'obligaría a parlar...

PAULA

Al camp tant tart?

VIRGINIA

Ay! Joseph! A veure si tu li toques el cor ja que jo no tinch cap poder sobre ell!

JOSEPH

Aquest es el meu intent però primer vull coneixer els impulsos que'l dominen.

PAULA

Aquestes dones l'han encegat com la serp a l'aucell.

VIRGINIA

Oh, sí!...

PAULA

Tant bona pessa es la casada com la fadrina! No hi ha res d'estrany per això, ja'n venen de familia.

JOSEPH

Es una cosa que encara no he comprès. Cal que'l meteix Claudi me faci veure la rahó.

PAULA

Quína rahó?

JOSEPH

Jo no dupto del seu seny, no crech que ell pugui obrar a la lleugera ab una cosa tant seria y no obstant... no comprench, no comprench...

VIRGINIA

Ni jo tampoch, ni ningú, Deu meu! Això no's pot comprendre sinó per un rampell de bogería.

JOSEPH

(*Pensatiu*). Hi ha un misteri en aixó.

PAULA

No us amohineu; si nosaltres tenim prou força de voluntat...

VIRGINIA

La meva voluntat es prou forta peró en mi hi ha no sé què que flaqueja.

JOSEPH

No cal perdre'l coratje no, tampoch.

VIRGINIA

Joseph jo't dono la meva autoritat, fes de pare al meu fill, sigues crudel si convé que jo no ho sabría esser. A mi deixeume plorar en un recó, deixeume amagar la cara que'm cau de vergonya!

JOSEPH

No hi ha motiu de desesperarte, Virginia. Jo't prometo de fer entrar al teu fill en rahó tart o d'hora.

PAULA

Pera mi l'actitut de la Virginia no es pas la més convenient. Quí ha de fer pesar tota l'autoritat sobre un fill es la mare, y ningú més que la mare.

VIRGINIA

Paula, que poch coneixes el cor de una mare!

PAULA

Ah! si jo fos al seu lloch!

JOSEPH

Ab la teva imprudencia potser sería pitjor.

PAULA

No ho sé. El perdría o'l salvaría, però ho acabaría tot d'una vegada!

VIRGINIA

(*Sentint passos a la escala*). Calleu!

JOSEPH

Deixeume sol ab ell.

VIRGINIA

Joseph, per favor! Guányali'l cor, párlali de la meva pena!

JOSEPH

Vesten tranquila.

PAULA

Y sobretot menáçal que sa mare'l deixará sense una malla!

(*Se'n van les dues pel fons quasi al meteix temps que entra en* CLAUDI).

CLAUDI

(*Sorprès*). Per què se'n van? Per mi?

JOSEPH

Deix estar. Tu y jo hem de parlar sols un moment.

CLAUDI

Está be.

JOSEPH

No't sembla que hi tinch una obligació!...

CLAUDI

Sí, jo també li volía dir...

JOSEPH

Es natural. Entre tu y jo's feya necessaria una esplicació... Vens de casa la Rosalía, ara?

CLAUDI

No, vinch del camp. Aquesta tarda sentía necessitat de trobarme sol...

JOSEPH

Sol?

CLAUDI

Sí, sol davant de la naturalesa...

JOSEPH

Y per què?

CLAUDI

Volía desfer tots els meus dubtes, penetrar la veritat, conèixam jo meteix... per que hi ha moments, oncle, que un dubta de sos propis sentiments.

JOSEPH

Senyal que no están prou arrelats en el cor nostre.

CLAUDI

Quí sab? Si l'home's conegués sempre ell meteix...

JOSEPH

Tu dubtas!

CLAUDI

No. Desprès dels dubtes vé un moment que se sent lo que s'es y lo que's vol. Jo ho acabo de sentir y estich decidit a tirar avant.

JOSEPH

A casarte ab la Rosalía?

CLAUDI

Sí.

JOSEPH

Y no't fa res d'afligir tant crudelment a la teva mare?

CLAUDI

Això passará, oncle. El cop, de moment, no diré que no sigui dolorós...

JOSEPH

Molt, moltíssim dolorós per la teva mare!

CLAUDI

De moment sí, ja ho dich, però jo que veig les coses més serenament...

JOSEPH

Què veus tu?

CLAUDI

Hi ha fets que en certs moments semblen molt greus, ens aplanen com a montanyes damunt nostre, sembla que la fatalitat se desencadeni sobre'l nostre cap, però si un asserenantse pensa: dintre mitj any no será res, ho comentarem tranquils com un fet qualsevol, aleshores no's vacila en els moments de prova, se veu l'avenir y's tira endavant.

JOSEPH

Y be! Acepto que sigui així... però y la manera com tu compromets el teu nom y la teva posició?...

CLAUDI

Comprometre la meva posició! Perque la noya es pobra?

JOSEPH

(*Excusantse*). Oh, no!... Jo no soch pas d'aquells que tot ho mesuren ab l'interes.

CLAUDI

Y'l meu nom, donchs? Perque ha tingut una criatura sense casarse comprometo'l meu nom? Jo crech que més aviat me realso ab aquesta acció.

JOSEPH

Oh!... Als ulls de la gent...

CLAUDI

No més els impulsos interiors guiarán a l'home pel camí recte!

JOSEPH

Ja m'agrada la teva convicció, però jo voldría penetrar el secret...

CLAUDI

De què?

JOSEPH

El motiu perque aquets impulsos s'han desvetllat en tu.

CLAUDI

Jo crech que es l'afany de fer una obra bona, una necessitat del meu esperit que vol anar sempre cap al bé.

JOSEPH

Això no s'esplica prou. D'altra manera hauríes pogut practicar el bé y sobretot d'alguna manera més gran, més general...

CLAUDI

Potser en el fons també hi ha un cert despit...

JOSEPH

Despit?

CLAUDI

Els amichs m'han deixat sol, m'han abandonat en la meva obra...

JOSEPH

Y què?

CLAUDI

Y jo necessitava trobar una companyía, una companyía única, escullida...

JOSEPH

Ves dihent.

CLAUDI

Necessitava rompre la meva soletat pera unirme ab algú que sigués profondament fidel a la meva obra.

JOSEPH

Y vas pensar ab la Rosalía?

CLAUDI

Quan tots els amichs me van haver abandonat y la meva veu no trobava ressò en lloch, vaig pensar ab ella. Ningú millor que una dòna unida ab mi pel lláç de l'agrahiment. Y encara més si aquesta dòna es la víctima dels que m'han abandonat, dels que jo podría anomenar els meus enemichs.

JOSEPH

No acabo de compendre.

CLAUDI

No compren que aquesta unió ab la dòna que ells han befat es el meu crit de guerra?

JOSEPH

Que es ignocent lo que tu dius, Claudi! No veus que tot això no es prou pera justificar un casament?

CLAUDI

Es que primer que això y per damunt d'això hi ha una altra cosa: el meu antich amor per la Rosalía y'l desitj de redimir la meva víctima.

JOSEPH

La teva víctima!

CLAUDI

Sí. Jo vaig cometre aquella acció que segons vostè, ens fa responsables de la caiguda d'una noya. Jo vaig matar la puresa del seu amor y la vaig abandonar.

JOSEPH

Tu! Y ho vens a dir quan ja no hi ha remey!

CLAUDI

Sí, oncle, que hi ha remey. Jo he emprès la bona vía.

JOSEPH

Ja es massa tart!

CLAUDI

Jo vinch a redimir la meva víctima y vostè'm defensará contra tothom.

JOSEPH

Es massa tart, el mal ja es vell y no té remey. Claudi deix corre això.

CLAUDI

No, oncle. Ab aquesta acció'm sembla que purifico la meva vida. No'm sentiría capás d'empendre res d'elevat sense fer abans aquesta obra de redempció.

JOSEPH

Però la teva familia, la teva posició, tot queda compromès...

CLAUDI

Aquell día no me'n va parlar pas d'això! No més me va parlar d'un gran dever...

JOSEPH

(*Embarraçat*). Oh!... Quí sabía, quí havía de creure?...

CLAUDI

Pera tots ha de regir una meteixa lley, una meteixa moral, oncle!

JOSEPH

Sí, però...

CLAUDI

Ara no vulgui destruhir la seva obra, vostè!

JOSEPH

La meva obra?

CLAUDI

Sí, oncle, vostè va ser quí més me va impulsar a fer aquesta acció.

JOSEPH

Jo? De cap manera...

CLAUDI

Aleshores aquella hermosa moral que vostè'm predicava...

JOSEPH

Es necessari que't digui una cosa, Claudi! Pera tu que ets jove será una cosa amarga, però es precís...

CLAUDI

Oncle, tinch por que vostè no sigui com la demés gent del poble.

JOSEPH

Y tu demá també ho serás, quan comprenguis que la vida torna a tots els homes iguals. Davant de la realitat moren les idees nobles y les belles teoríes...

CLAUDI

No m'esperava això de vostè!

JOSEPH

Aquell día, parlant d'aquesta noya, les paraules me sortíen del cor com ara meteix. Es estrany això, veritat? Fins l'home més sincer s'ha de contradir sovint... y es que la vida ens ensenya sempre, a cada hora, a cada instant...

CLAUDI

No. Es que vostè'm va predicar una moral que vostè meteix no creya.

JOSEPH

Aquell día sí, Claudi, y jo meteix l'hauría seguida. Però avuy, densá que sé això de tu, me sembla que la meva moral no era bona...

CLAUDI

Per què?

JOSEPH

No, era un de tants miratges que enganyen a l'home quan s'allunya de la realitat. Es incomprensible la vida, lo que creyem avuy no ho podem sostenir demá...

CLAUDI

Quan s'es home de debò!...

JOSEPH

Sápigues, Claudi, que'l cor ens enganya quan prediquem el bé als altres: exigim fins el darrer sacrifici y nosaltres meteixos no som capassos de fer ni el primer.

CLAUDI

(*Ab dolor*). Vostè que era el sol home del poble ab quí jo creya!

JOSEPH

Y ara hi has de creure més que may. Segueixme y t'allunyaré del mal camí hont te porta la teva joventut.

CLAUDI

No. Jo seguiré'l meu camí contra tothom!

JOSEPH

Pensa que hi ha una cosa superior a tot lo que tu puguis creure... el sentit práctich!

CLAUDI

Vaja, vostè també es fals com els altres, també sab girar la cara...

JOSEPH

No, no. Te confesso que jo també m'he enganyat. He cregut moltes coses, moltes coses, Claudi, que després ab tota la pena del meu cor he hagut de deixar de creure...

CLAUDI

Ah, miseria!

PAULA

(*Entra per la porta del fons y del brancal estant diu*): Claudi, hi ha l'Abdon que't vol veure.

CLAUDI

(*Sorprès*). L'Abdon!... Díguili que entri.

PAULA

Aquí meteix?

CLAUDI

Sí, aquí meteix. (*La* PAULA *se'n va*).

JOSEPH

Jo me'n vaig. Després continuarem la nostra conversa. Ja veurás com te faré cambiar de pensament.

CLAUDI

No ho provi, oncle. Sería inútil.

JOSEPH

Tu no has pensat may que la moral que devegades prediquem es una cosa y la vida que fem, que estém obligats a fer n'es tota una altra. Son dos móns diferents y pobre de l'home que'ls vulgui fer regir per les meteixes lleys! Adeu. Ja'n parlarem després.

CLAUDI

(*Ab dolor, per sí*). Adeu per sempre, oncle!

(JOSEPH *al obrir la porta pera sortir se trova ab l'*ABDON *y se saluden darrera dels viders*. CLAUDI *está neguitós. L'*ABDON *entra bastant cohibit*).

ABDON

Bones tardes, amich. No m'esperaves, veritat?

CLAUDI

No, francament.

ABDON

Ja m'ha costat de decidirme a venir després d'aquell día...

CLAUDI

(*Tallantli la paraula*). Y be! Què se t'ofereix.

ABDON

Era necessari que jo't vingués a veure.

CLAUDI

Necessari?... Hum!...

ABDON

L'un o l'altre'ns havíam de rebaixar...

CLAUDI

No sé per què...

ABDON

Y sempre val més que hagi estat jo, desprès de tot... Veurás, lo passat, passat...

CLAUDI

(*Molt sech*). Això sol t'ha portat aquí?

ABDON

Oh, no! Pots comptar que quan m'he decidit a venir no'm mancará un motiu interessant.

CLAUDI

Au, donchs, dígal aviat y francament.

ABDON

Permètem que m'assenti primer.

CLAUDI

Sí, dispensa que...

ABDON

(*Assentantse*). Fuig, home! (*Una pausa. L'*Abdon *pren un tò seriós y pedantesch*). Ja veurás: uns quans amichs hem fundat una associació republicana y m'han fet el seu president...

CLAUDI

(*Sorprès*) A tu!

ABDON

No te'n estranyis. Ja sabs que jo no he tingunt may enveja de figurar; això no es pas del meu caràcter... però com sempre he sentit un amor tant gran per aquest ideal...

CLAUDI

Tu! Francament, no'n sabía res.

ABDON

No ets tu'l primer qui'm diu això... No es estrany després de tot, era una cosa aquesta que jo no havía manifestat may...

CLAUDI

Y per què?

ABDON

Perque jo ab prou feynes me'n havía donat compte.

CLAUDI

Es estrany!

ABDON

Jo crech que les idees viuhen dins de l'home sense que ell meteix se'n doni compte... y a l'hora oportuna...

CLAUDI

(*Irònicament*). Ja!

ABDON

A l'hora oportuna se revelen ab tota la seva força. Fins ara jo no m'havía sentit republicá...

CLAUDI

Naturalment, però quan s'ha tractat de fundar aquesta associació...

ABDON

No ho trobis estrany això, Claudi. Segurament que les idees polítiques son hereditaries dins de les families. El meu avi ja havía sigut un gran republicá...

CLAUDI

Y tu no podíes mancar de serho, está clar...

ABDON

Oh! No podía mancar de serho! Ho duya dins de les sangs! Y si sabessis lo que ara't vaig a dir!...

CLAUDI

No cal, ja't crech...

ABDON

Veurás que essent menut, en una festa popular, el meu avi ja'm feya portar una bandera republicana...

CLAUDI

(*Burleta*). Oh! Això es magnífich!

ABDON

Y'm disfressava de república ab un *gorro* frigi y'm feya cridar: Visca la federal! Quína alegría aleshores la meva! Ara dígam, com podía trahir els meus sentiments de noy, jo?

CLAUDI

(*Ab ironía y alsantse*). Molt be! Això son homes! Jo't felicito...

ABDON

Gracies, però jo encara no me'n vaig. T'he d'esplicar el motiu de la meva visita...

CLAUDI

(*Restant dret*). Dígas, donchs.

ABDON

No't molestaré molt. Entre'ls companys que formem la nova societat s'ha vist la conveniencia de que tu siguis dels nostres.

CLAUDI

Jo? Per què?

ABDON

Y se m'ha delegat a mi pera venirte a oferir el cárrech de vocal en la junta que jo tindré l'honor de presidir.

CLAUDI

(*Irat*). Com! A mi això!

ABDON

Sí...

CLAUDI

Però goseu!...

ABDON

Què!

CLAUDI

(*Dominantse y aparentant calma*). Gracies, mil gracies, jo no mereixo aquesta atenció.

ABDON

Ens farás un favor, a mi particularment...

CLAUDI

(*Sech*). Prou. No'n parlem més! (*Va de cap a cap de sala, nerviós*).

ABDON

Jo ho he promès en nom teu, no'm facis quedar malament...

CLAUDI

Y quí't fa comprometre a tu?

ABDON

Escolta, Claudi: ens hem proposat ajuntarnos tots el joves de cases bones... tu hi ets necessari.

CLAUDI

Es inútil!

ABDON

Ets necessari, no tenim ningú més.

CLAUDI

Y per això'm veniu a buscar! Gracies, minyó.

ABDON

Home'm fas un agravi. Jo comptava ab tu... tu be volíes fundar una mena de societat...

CLAUDI

Sí, però d'allò en això!...

ABDON

Mira, Claudi, les idees polítiques aquí son poca cosa. La qüestió es reunirnos els joves de certes cases en un local propi, lluny de la pobriçalla...

CLAUDI

Ah! Ja deya jo!

ABDON

Y tu hi ets necessari; si hi deixessim entrar segons quí, dígues tu meteix, què's diría de nosaltres? Nosaltres hem d'esser lo senyor, lo escullit del poble... El nostre fí es d'ajuntar tot lo bo y millor, comprens?... Y sobre tot pera mi que seré'l president...

CLAUDI

Sí, ja vaig comprenent.

ABDON

Perque hi ha moments que un home necessita adquirir un cert prestigi, ocupar un lloch culminant... en fi, tu ja deus saber que estich en vigilies de casament...

CLAUDI

Tu!

ABDON

No'n sabíes res, encara?

CLAUDI

Però si fa quatre díes que aquí meteix deyes mil pestes del matrimoni y de la dòna!

ABDON

Veurás, he trobat una xicota de diners, una veritable ganga, noy!

CLAUDI

Sembla mentida!

ABDON

Y si't digués que jo ab prou feynes la conech? Però què hi fa si té diners!

CLAUDI

Be, home, be...

ABDON

Y veus?... Jo poca cosa hi hauré fet ab això! Se pot dir que'm casen, més ben dit, m'acomoden.

CLAUDI

(*Ab ironía*). Molt be, amich. T'he de felicitar una altra vegada.

ABDON

Gracies. Y lo referent an aquest cárrech? Ara ja sabs el còm y el per què...

CLAUDI

Es inútil que insisteixis. Coses més series y més delicades ocupen ara la meva atenció.

ABDON

Ja sé lo que es y no me'n vull anar sense parlarten. Sería pera mi un cárrech de conciencia...

CLAUDI

(*Sorprès*). El què!

ABDON

No dirte lo que's pensa pel poble d'aquestes coses.

CLAUDI

Això sí que no ho consentiré. No tinch necessitat de saber lo que's pensa respecte les meves accions.

ABDON

Permètem que't digui...

CLAUDI

(*Sech*). Res absolutament!

ABDON

Me fas llástima, amich! La gent se creu que has perdut el seny. Llensar a perdre'l teu nom y la teva posició per una qualsevulla!...

CLAUDI

S'han acabat els cumpliments! Abdon, recòrdat que una vegada't vaig treure de casa.

ABDON

Y vols dir que ara ho tornaríes a fer?... Cah!...

CLAUDI

M'obligarás a ferho si no te'n vas de bones en bones. Ja he acabat la paciencia, Abdon! Vesten!

ABDON

Está be, però escolta dues paraules abans d'anarmen.

CLAUDI

Ni una! Això son coses que tu no pots tocar.

ABDON

Pensa que un día pots repenedirte de lo que vas a fer!

CLAUDI

No hi fa res, m'hauré errat però hauré obrat serenament; no hauré passat la vida a les palpentes, ab l'inconciencia de les besties, com vosaltres.

ABDON

L'orgull te perdrá, Claudi!

CLAUDI

Millor! Heu volgut deixarme sol pera fer la meva acció estèril però ja't vaig dir que no'm mancaría companyía...

ABDON

Brava companyía! Ne pots estar orgullós!

CLAUDI

Fòra d'aquí!

ABDON

(*Calmós*). Y si no fos tant obedient com l'altra vegada!

CLAUDI

(*Ab un esclat d'ira*). Si no fossis dius!... Per força!

ABDON

Oh! Per força!...

CLAUDI

(*Espenyentlo*). Fòra d'aquí! Estúpit! Insolent! (*Al sentir els crits de la disputa vé* PAULA *per la porta del fons, tota esverada*).

PAULA

Què hi ha? Què passa aquí?

ABDON

(*Anant a passar la porta*). No res. Deixeulo estar. Té sòrt que es a casa seva!... (*Se'n va*).

PAULA

(*Seguintlo cap a l'avant sala*). Escolta, Abdon, vínam aquí! Puja!

ABDON

(*De l'escala estant*). Oh! No us hi amohineu! Un altre día ja saldarem comptes!

PAULA

(*Tornant cap a n'en Claudi irritada*). Què ha passat aquí? Te tornes insoportable, noy!

CLAUDI

Déixim tranquil!

PAULA

Sembla que l'hagis pres de mal ull a l'Abdon. Tant amichs que erau abans!... Ah! Les dones com us giren el cervell!

CLAUDI

Déixim estar tranquil li dich!

PAULA

Valdría més que anessis a aconsolar a ta pobra mare!

CLAUDI

Valdría més que vostè no's cuydés d'exitarla!

PAULA

Jo, pobra de mi? No hi tinch art ni part en això.

CLAUDI

Quína llástima!

PAULA

Ja't vaig dir tot lo que t'havía de dir jo; com a tía que't soch me sembla que hi tenía una obligació.

CLAUDI

Però no té l'obligació d'ensibornar a la mare tot el día!

PAULA

(*Anantsen*). Ay fill! No estich per disputes. Si tens rabia féstela passar tot sol.

CLAUDI

Ah, tía! Què n'es vostè de falsa!

PAULA

Y tu que n'ets de tonto! Deixarte girar el cervell d'aquesta manera! Me fas rabia y pietat! No ho sé que'm fas... no ho sé... perque nò té nom lo que t'hauría de dir. (*Se'n va molt exitada*).

(CLAUDI, *desprès d'una pausa, se disposa a sortir quan troba a sa mare que entra aparentant haverse posat tranquila*).

CLAUDI

Mare, vens be; escóltam per darrera vegada.

VIRGINIA

Abans escóltam tu y reflexiona be lo que't digui. Creume que no més la teva sort me preocupa.

CLAUDI

Vols ferme cambiar de decisió?

VIRGINIA

Escolta, Claudi: ara ja conech els bons intents que't guien...

CLAUDI

Has parlat ab l'oncle?

VIRGINIA

Sí.

CLAUDI

L'oncle es com la demés gent d'aquí.

VIRGINIA

Deixa estar això. Tots volem el teu bé. Ara ja veig la cosa baix un altre aspecte, potser la veig més clara que may... Deu meu! y tant si la veig clara...

CLAUDI

Y còm la veus?

VIRGINIA

Quan he comprès el perquè dels teus impulsos, s'ha despertat en mi un dubte terrible, fill meu, quin vel hem d'esqueixar lo més aviat possible.

CLAUDI

Quin es aquest dubte?

VIRGINIA

Escolta abans: creus tu que sempre que volem fer una bona obra ho hem lograt al durla a terme?

CLAUDI

No. Quí es que no pot errarse en aquest món?

VIRGINIA

Però hi ha errades que porten terribles consequencies y perque destruheixen el nostre avenir, la nostra ditxa...

CLAUDI

Quínes?

VIRGINIA

Aquelles en que hi hem jugat el nostre cor. Ay, fill! y les hem d'evitar ab totes les nostres forces!

CLAUDI

Oh, mare! Esplícat més clarament, revela'l teu dubte.

VIRGINIA

Escolta una experiencia: tu ja sabs que he passat la millor part de la meva vida fent treballs en benefici de la gent del poble...

CLAUDI

Sí.

VIRGINIA

Hi he esmersat un temps preciós, ma joventut riquíssima, prodigada miserablement!

CLAUDI

Miserablement!

VIRGINIA

Sí, perque ara sento la buydor del temps perdut fent aquest treball inútil...

CLAUDI

Y'l bé que has fet a tantes families pobres?

VIRGINIA

Un día vaig creure que valía alguna cosa fer el bé...

CLAUDI

Y no ha sigut així?

VIRGINIA

Si vegessis com me gira la cara la major part de la gent que he afavorit ab els meus pobres treballs! A ningú agrada deure agrahiment, es una cosa que mata l'estimació natural.

CLAUDI

Però'l bé que has fet a tantes families no't dona una certa alegría interior?

VIRGINIA

No, el bé no'ns satisfá prou pera recompensar els sacrificis del nostre cor. Ah! quan penso que durant tot aquest temps hauría pogut empendre alguna cosa en profit meu, en el meu profit moral...

CLAUDI

Ets ben egoista, mare...

VIRGINIA

Es necessari, Claudi, perque m'he convensut que l'idea del bé no sempre porta'l bé dins d'ella.

CLAUDI

Què dius?

VIRGINIA

Aquí tens la qüestió. Pensa que jo no més hi he sacrificat el meu treball, però tu hi vas a sacrificar la teva ánima, el teu cos, tota la teva vida.

CLAUDI

Això es tot lo que m'havíes de dir?

VIRGINIA

Sí, això y més. Els teus bons sentiments no t'han de portar a l'abim. En la Rosalía no més hi veus la víctima que cal redimir y en tu'l noble redemptor... no es veritat?

CLAUDI

Sí. Y què hi pots dir tu contra aquests sentiments?

VIRGINIA

No més una cosa: que la vostra unió estará feta per l'altruisme y per l'agrahiment però no per l'amor.

CLAUDI

(*Com il-luminat*). L'amor!

VIRGINIA

L'únich sentiment que ab tota sa puresa y ab tota sa força pot unir l'home ab la dòna dignament.

(*A travers dels vidres se veu venir la* Rosalía *quan es encara a l'avant sala.* Claudi *l'apercibeix*).

CLAUDI

Mare, la Rosalía!

VIRGINIA

(*Dirigintse a la cambra d'en Claudi*). No tinch coratge pera rebrela.

(*En aquest moment,* Rosalía, *entra molt serena, molt possehida de la seva missió y ab noblesa se dirigeix a la senyora*).

ROSALÍA

No s'en vagi, senyora. Jo porto la pau en aquesta casa.

CLAUDI

La pau!

ROSALÍA

Aquesta nit l'he passada sense dormir, pensant en la nostra unió... per fí, a la matinada, quan la llum ha arribat, m'he cregut veure la rahó de tot...

CLAUDI

Y què?

ROSALÍA

Vinch a donarte l'adeu, Claudi!

CLAUDI

Com! L'adeu!

ROSALÍA

La nostra unió es impossible.

VIRGINIA

(*Que havía estat silenciosa y atenta diu ab joya*). Impossible!

CLAUDI

Impossible? Per què? Dígues...

ROSALÍA

Jo ho sento així y tu també ho sentirás.

CLAUDI

Oh, no!...

ROSALÍA

Sinó avuy demá, un día o altre, un moment, sentirás que en lo mes íntim del nostre cor hi manca l'amor.

CLAUDI

L'amor! Y la mare m'acaba de dir lo meteix!... Es que en el nostre cor no hi van quedar arrels d'aquell gran amor?

ROSALÍA

Son dins de nosaltres com les arrels mortes dins de la terra però d'elles no rebrotará una nova vida.

CLAUDI

Per què ha de ser així si nosaltres volem al contrari?

VIRGINIA

Ah! Claudi! Es el meu dubte!

CLAUDI

Però si ella vol, si jo vull ab tota la meva voluntat...

VIRGINIA

Les nostres idees, tota la nostra voluntat no ressucitará un sentiment mort dins de nosaltres!

CLAUDI

(*Aterrat*). Sería fatal!

ROSALÍA

(*Com il-luminada, prenent ab efussió les mans de Virginia*). Oh! Deu meu! Ara hi veig clar! Ja'm sento deslliurada! Gracies, senyora!

CLAUDI

(*Abatut*). Es dolorós...

ROSALÍA

(*Més afectuosa*). Oh, senyora!...

VIRGINIA

Què't passa?

ROSALÍA

Ara hi veig clar! Quína calma en el meu cor! No sents Claudi com la teva mare ha fet penetrar la llum dins de nosaltres?

CLAUDI

No obstant jo sentía un tal ardor, tenía tanta fe...

ROSALÍA

Sí, tu volíes fer una bona obra, la teva idea era hermosa, jo'n sentiré per sempre més l'agrahiment.

CLAUDI

Es cert, ens manca l'amor d'aleshores, d'allá baix...

ROSALÍA

La teva mare ha obert el nostre cor a la veritat. Claudi, d'avuy en avant podem viure tranquils l'un y l'altre.

CLAUDI

(*A sa mare*). Donchs si les nostres idees y la nostra voluntat no son més fortes que'ls nostres sentiments, ara quí'm retornará la pau de la meva conciencia?

ROSALÍA

La meva vida joyosa en l'aconhortament.

CLAUDI

Y aquell sentiment de la nostra primera joventut que'ns ha donat els instants més dolços de la vida què haurá sigut, donchs, pera nosaltres?

VIRGINIA

Res més que un epissodi, fill meu.

ROSALÍA

Es cert y jo la seva víctima. Avuy els nostres camins están ben separats. Adeu!

VIRGINIA

Rosalía! La creació estima per un igual a totes les seves obres! Consàgrat al teu fill!

ROSALÍA

Ell es la joya de la meva vida. Per ell beneheixo'l meu passat. Adeu!

(*Sé'n va pausadament amagant la seva emoció.* CLAUDI *la crida encara, volguentla aturar*).

CLAUDI

Oh, Rosalía! Atúrat!...

VIRGINIA

(*Retenintlo dolsament*). Què vols fer?

CLAUDI

Mare, jo no sento amor per aquesta noya, es cert, però ab ella hauría pogut ser ditxós.

VIRGINIA

Y si ab la vostra unió haguessiu fet noves víctimes!...

CLAUDI

Per què?

VIRGINIA

Perque es terrible que l'home violenti ab ses accions els propis sentiments.

(CLAUDI, *resta abatut. Pausa. De sobte sembla possehirse de tota la veritat*).

CLAUDI

Es ben cert que hi ha arrels mortes dintre del nostre cor!

VIRGINIA

Sí, arrels que no rebrotarán may més...

CLAUDI

Y n'hi ha per tot, jo'n veig per tot. Entre l'amistat, entre la familia, en l'amor, fins en els llochs hont hem viscut y que tant hem estimat... tot está ple d'arrels mortes.

VIRGINIA

Sí, cada sentiment, cada afecció que mor n'es una.

(CLAUDI *deixa caure apesarat son cap sobre'l seu pit. Després d'un moment de pausa, il-luminat per una idea s'alsa decidit*).

CLAUDI

Mare! Me'n vull anar!

VIRGINIA

Ahont?

CLAUDI

A l'extranger, a viatjar, a coneixe una vida nova.

VIRGINIA

No, fill meu! Anemsen a ciutat tots dos...

CLAUDI

Ara no.

VIRGINIA

Per què? No ha arribat ja l'hora de viure nosaltres dos sols?

CLAUDI

Oh, no!

VIRGINIA

(*Horroritsada*). Què! També hi ha arrels mortes entre nosaltres dos?

CLAUDI

En aquest moment, sí.

VIRGINIA

Oh, fill meu! No'm deixis! Te perdré?

CLAUDI

Me'n vaig per apendre d'estimarte.

VIRGINIA

Me deixarás y no tornarás!

CLAUDI

Tornaré quan s'hagin dissipat les ombres que avuy pesen sobre'l meu esperit. No'm preguis més. Me'n vaig a arreglar les meves coses y demá me'n aniré...

VIRGINIA

(*Desolada*). Per què? Ahont?

CLAUDI

A enterrar lluny de tu tantes coses mortes. Així, quan torni als teus braços, comensaré una vida nova.

(*Se'n va cap a la seva cambra.* VIRGINIA *sense esma pera protestar arrenca en plor*).

VIRGINIA

Y jo aquí sola... entre aquestes parets!...

(*Després reaccionant, corre cridant cap a la cambra de Claudi*). No! No!... Fill meu! Per pietat! No'm deixis!...

Villaines-en-Duesmois, 1903-1905

Aquesta obra va representarse per primera vegada en el «Teatre Romea», de Barcelona, la nit del 2 d'Octubre de 1906, baix el següent repartiment:

Senyora Virginia. .	D.ª	Carme Parreño.
Claudi Pradell. . .	D.	Antoni Piera.
Joseph Pradell. . .	»	Iscle Soler.
Paula.	D.ª	Adela Clemente.
Rosalía..	»	Carme Jarque.
Teresa.	»	Antonia Baró.
Abdon.	D.	August Barbosa.
Vehina..	D.ª	Montserrat Faura.
Una dona.	»	Pilar Forest.

Director artístich: *D. Antoni Piera.*

OBRES DE L'AUTOR

	PTES.
DIÁLECHS DRAMÁTICHS.	2
LA DAMA ALEGRA.	2
DIÁLECHS IMAGINARIS, (Biblioteca Popular de «L'Avenç»).	0'50
ARRELS MORTES.	2

2 pessetes